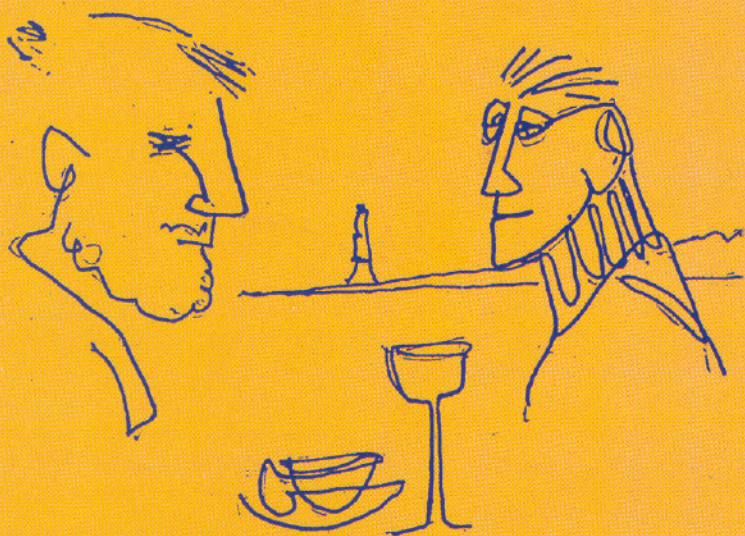

RAINER ALANDER

SILJA EUROPA

MELLAN

STOCKHOLM

OCH

ÅBO

Mellan Stockholm och Åbo

RAINER ALANDER

STOCKHOLM	7
Att välja är svårt	9
Fönstertittare	12
Människans bästa ålder	15
En vacker biljettriverska	18
Jantelagen	21
Minns i november	24
En besviken norrlänning	27
Författaren som inte kunde sova	30
Bo Carpelan på Sveavägen	33
Ett gathörn i Stockholm där fåglarna	35
Lögn och galenskap	38
Who was Olof Palme?	41
Stockholm är Stockholm	43
Nyårsafton	46
På Karlavägen	50
Herrelös hund	52
 BERÄTTELSE	 57
Alla negrer	59
Kunskap och visdom	62
En äkta poet	66
Elsa och Helge	70
På väg hem eller bort	73
Världen är liten	77
Förklaringar	80
Allvetaren ombord	83
Den goda människan	88
 PÅ LANDET	 93
En vedhuggares bekännelser	95
En dag av livet	98
Mellan Stockholm och Åbo	101
Om nakenhet	103

Av Rainer Alander har tidigare utgivits:

Ansiktet 1963

Sandkornet 1964

Personerna 1969

Lastmärket 1972

En sorts frihet 1974

Barlast 1979

Hälsningar från San Francisco 1985

Små stycken av Stockholm 1996

Stockholm

Omslagsbild av författaren

ISBN 952-5064-16-6

Mariehamns Tryckeri 1999

Att välja är svårt

En av årets ovanligt vackra och varma sensommardagar på uteserveringen Skepp & Hoj vid Djurgårdsbron. En kopp kaffe och ett wienerbröd.

En pryddlig gråhårig herre slår sig ner vid samma bord.

– Det blev inte mycket seglat den här sommaren, suckar han.

Jag tittar på honom och undrar varför.

– Det undrar jag också. Men sånt vet man inte, förrän efteråt. När sommaren går mot sitt slut och allting faller på plats. Och då är det för sent.

– Det är mycket man inte vet förrän efteråt, sa jag. Ibland vet man inte ens då och mycket faller aldrig på plats. Livet tar slut och man vet inte ens varför man har levat.

– En sak är i alla fall säker: nästa sommar ska jag ta igen alltsammans hundrafalt.

– Hur då? Kan man ta igen en sommar som gått förlorad? Kan man ta igen en enda förbrukad minut av sitt liv?

Mannen suckar.

– Det kostade mig tusen kronor varje dag jag var ute och seglade och jag var ute tio dagar. Du kan själv räkna ut hur dyrt det blev.

– Varje dag har sitt eget pris, filosoferade jag.

– Kanske det. Men för pengarna hade jag i stället kunnat åka till New York och hälsat på min syster Beatrice.

– Du har en syster i New York?

Mannen nickar.

Han sitter tyst en stund. Lutar sig tillbaka och tittar ut över det glittrande vattnet. Sedan lyser han upp.

– Nästa sommar ska det bli annat av. Då är jag till sjöss etthundra dagar och kommer ner till hundra kronor per dag. Eller också säljer jag båten.

– Det låter vettigt.

– Vilketdera?

– Båda alternativen, säger jag.

Mannen skakar på huvudet.

– Problemet är min fru. Jag är nygift, ska du veta. Min fru är ung och vacker, men hon gillar inte att segla. Det var likadant med min förra fru, Marie-Terese. Vi kom ihop oss för att hon aldrig ville ut och segla. Och ensam, ja vem vill segla ensam?

– Ni skiljde er för att hon inte gillade att segla?

– Just det. Fast vi skulle kanske ha gjort det ändå.

– Sälj båten, föreslår jag. För tiotusen kronor kan du resa till New York och hälsa på din syster Beatrice. Och ändå ha kapitalet kvar. På köpet får du behålla din hustru.

– Jag har funderat på det. Men då kommer jag att gräma ihjäl mig över att inte ha en båt och kunna fara ut på sjön. För det har alla andra. Och jag älskar att segla.

– Gift om dig. Med en kvinna som älskar att segla.

– Nej, nej. Alice kan jag inte lämna.

– Ibland är det nödvändigt att välja.

– Jag är snart sjuttiofem, suckar mannen. Men tror du jag har kommit underfund med vad som är nödvändigt? Det är det som är själva problemet. Att välja.

Han tillägger:

– Jag kan till exempel fråga mig om det är nödvändigt att resa till New York och träffa syster Beatrice. Är det? Eller om det är nödvändigt att segla.

– Att leva, säger jag. Är nödvändigt.

– Hur vet man det?

– Jo, säger jag. För så länge man lever kan man sitta på ett kafé en sommardag och grunna över om det är nödvändigt att segla. Det kan man inte om

man är död.

– Det är riktigt. Men då spelar det ingen roll. Då är det inte längre nödvändigt att grunna över vad som är nödvändigt. Man slipper välja. Det bästa med att vara död är kanske just det, att man slipper välja.

– Precis. Då är bara en sak nödvändig. Att vara död. Och fortsätta med att vara död.

– Jag kanske reser till New York i alla fall, suckar mannen efter ett tag och reser sig.

– Gör det, säger jag. Din hustru Alice tycker säkert bättre om att åka till New York än att fara ut och segla.

– Ja, säger mannen. New York tycker hon om, men hon är inte särskilt förtjust i min syster Beatrice.

– Se där, säger jag. Är det inte det ena så är det det andra. Man ska inte gå omkring och tro att livet är problemfritt.

Mannen går sin väg.

Jag sitter kvar och tänker efter.

Mannen hade alltså tre problem. Hustrun Alice, segelbåten och syster Beatrice i New York. Tillsammans blev de en knepig ekvation.

Jag reser mig också och vandrar iväg.

På hemvägen tittar jag in i den svala Oscarskyrkan och beundrar Wigelands glasmålningar. Mycket imponerande.

Sedan stiger jag ut i solskenet. För solen skiner fortfarande från en klar himmel denna vackra sensommardag, helt oberörd av mänskliga problem.

Jag känner mig förunderligt glad.

Varför?

Kanhända känner jag mig glad för att jag varken äger en segelbåt eller har en syster i New York. Hustru har jag inte heller.

Fönstertittare

Allting var annorlunda förr, sa min salig morfar. Med det menade han givetvis att allting var bättre. Huruvida han hade rätt eller fel är ingen idé att spekulera över.

Det mesta var annorlunda, det vet vi.

En del saker har blivit bättre, andra sämre.

Hälsan, till exempel, brukar bli sämre. Man blir trött. Man blir andfådd av att hugga ved. Utseendet blir sämre. Synen, hörseln och minnet. Man sover kanske illa.

Kort sagt, man själv, blir sämre.

I fråga om fördragsamhet, tolerans och förståelse kan det förhoppningsvis vara tvärtom. Men inte är det säkert.

Detta är naturligtvis självklarheter och handlar mera om "man själv" än om världens gång. Men världens gång är intressantare.

Vad jag med åren och inte utan viss saknad har tyckt mig märka är att så mycket har försvunnit. Gamla verktyg, hästdragna vagnar, stora amerikanska bilar, vackra ångbåtar, filmer med Jean Gabin, Clark Gable och Marilyn Monroe. Spökhistorier och mycket annat.

Men också företeelser.

Ta bara en sån sak som fönstertittare. I min barndom talade man om fönstertittare.

Jag förstod aldrig riktigt vad det var fråga om.

En fönstertittare, sa man, var en person som under mörka kvällar smög omkring bland husen i byn och tittade in genom folks fönster.

Vad tittade han på?

Det fick jag aldrig klart för mig.

Jag var nyfiken och önskade komma i kontakt med en livslevande fönstertittare. Det lyckades aldrig.

Så en gång när en snäll gammal tant i bästa välvilja lutade sig fram och frågade mig vad jag ville bli när jag blev stor, svarade jag utan större tvekan:

Fönstertittare.

Detta gav naturligtvis anledning till många goda skratt och historien satt som en dolk i ryggen på mig långt upp i ungdomsåren.

Nuförtiden talar man aldrig om fönstertittare. Härav bör man kanske dra slutsatsen att fönstertittare är en utdöd art av människa. Underligt.

Frågan är om såna någonsin ens har funnits.

Det är kanske lika bra.

Jag kom att tänka på det här när en god vän en dag berättade för mig att hon hade råkat ut för en vilt främmande man som tittade på henne. Vilket inom parentes sagt inte förvånar mig, ifrågavarande vän är en attraktiv dam i sina bästa år. Såna tittar man gärna på. Om man är man. Och män tittar som bekant på vackra kvinnor inte bara i sina bästa, utan även i sina sämsta år.

Men man gör det inte fräckt och öppet, utan förstulet, i smyg. Man smygtittar. Kanske med en gnutta hopp i bakhuvudet.

Den här mannen tittade emellertid varken förstulet eller i smyg. Han stirrade. Oblygt ställde han sig ett par meter ifrån min väninna och stirrade på henne. När hon flyttade på sig följde han efter. När hon stannade upp stannade han också upp. Och stirrade. Tyst, ogenerat, beundrande.

Det började på varuhuset NK. Det fortsatte ute på Norrmalmstorg och vidare på Biblioteksgatan. Mannen följde efter henne. Så fort min väninna stannade ställde sig mannen några meter ifrån henne och stirrade.

Hon blev inte av med honom med mindre än att hon vid Stureplan klev upp i en buss och åkte iväg.

En fullkomligt obekant medelålders karl som min väninna dessbättre aldrig återsåg.

Över ett glas öl på en pub vid Mariatorget några dagar senare berättade hon detta för mig.

Hon förundrade sig.

– Vad kunde det vara för en typ?

– Möjligen en fönstertittare, sa jag.

– Fönstertittare, sa min väninna och höjde sina välvda ögonbryn. Vad är det?

Jag bör kanske i detta sammanhang påpeka att min väninna är tjugofem år yngre än jag.

– Du har aldrig hört talas om fönstertittare?

– Nej.

Jag bjöd henne på en Carlsberg och försökte redogöra för fenomenet fönstertittare. Fast kanske, tillade jag, har jag fått det där med fönstertittare om bakfoten. Såna finns inte och har aldrig funnits. I min barndom fanns ju spöken också.

Eller sitter det en hemlig liten fönstertittare inom oss alla?

I så fall är det ingenting att orda om.

Fenomenet är kanske naturligt.

Människans bästa ålder

Vilken är människans bästa ålder? Man kan vara av olika åsikt också om den saken. En person kan förmodligen vara lika lycklig på sin sjuttiofemårsdag som en tonåring på sin konfirmationsdag. Det vill jag gärna tro.

Vi vet att tjugofemåringar går och tar livet av sig.

I Bibeln står det skrivet att det är som bäst när det är som sämst. Arbete och möda o.s.v. Det ligger någonting i det påståendet också. Bibeln måste man tro på.

I början på sjuttioalet gjorde jag ett läkarbesök i min dåvarande hemstad, Mariehamn.

En liten episod har stannat i minnet:

Doktorn undersökte, tittade i mina papper, såg upp och smålog.

– Du är inte bara frisk, sa han. Du är dessutom en man i dina allra bästa år.

Något mera minns jag inte av besöket, det handlade om magbesvär, men den här repliken stannade kvar i minnet.

Jag var trettiosex.

Är trettiosex människans bästa ålder?

Eller är det som man brukar säga: människan är precis så gammal som hon känner sig.

Så kan man naturligtvis se det.

Jag har en åttiotvåårig vän som säger att han inuti känner sig som tjuugoåttå.

Det är otvivelaktigt sant, för mannen är vid skamlöst god hälsa och livslågan brinner klar.

Man kan få höra medelålders personer sucka och säga: Herregud, jag känner mig som en pigg åttioåring.

Känner de sig då som tjuguatta, måntro?

En dag griper mig en äldre kvinna resolut i armen utanför Stadsbiblioteket och börjar gå Sveavägen fram med mig.

– Förlåt, säger hon. Jag har ont i ryggen och behöver stöd. Kan jag få gå med dig ett stycke?

Jag är svarslös och överrumplad, men vi vandrar gatan fram i armkrok. Den gamla damen och jag.

Ett bra tag under tystnad.

– Man längtar, säger kvinnan sedan.

– Efter vad, undrar jag.

– Efter att få komma till himlen.

– Till himlen?

– Just det. Ju äldre man blir, desto mera längtar man. Jag fyller snart sjuttio och längtar hela tiden efter att få komma till himlen.

– Fast det där vet du kanske ingenting om, tillägger hon. Jag är frälst, nämligen. Dom flesta människor omkringing oss vet ingenting om hur det är i himlen. Dom tror att det här är himlen. Dom tror att pengar är himlen.

– Hur är det där?

– Härligt och underbart. Vet du förresten i vilken ålder människan är allra vackrast?

Den saken hade jag aldrig tänkt på.

– Trettio, säger kvinnan. Då är man vackrast. Det är så vi kommer att vara när vi återuppstår och kommer till himlen och får leva lyckliga i evigheternas evighet. Vi kommer alla att se ut som vi såg ut när vi var trettio. Är det inte underbart?

– Javisst.

Hon bubblar på hela tiden, mest om sin längtan och om hur underbart det är att komma till himlen och möta Herren.

Vid Adolf Fredriks kyrka stannar hon upp och pekar:

– I den där kyrkan har jag predikat, säger hon.

Jag var präst i församlingen. Men sen fick jag sparken för att jag kom ihop mig med biskoparna. Dom gillade inte att jag hade Jesus på min sida, se. Du ska inte gå omkring och tro att Jesus gillar dig mera än oss, sa dom. Biskoparna. Dom var svartsjuka. Sen gav dom mig sparken. Dom körde ut mig ut ur Herrens hus.

– Låter otroligt, säger jag.

– Vad då?

– Allt du säger.

– Men det är så livet är. Otroligt. Vad som helst kan hända, och då måste vi vara redo. Vi kan bli kallade när som helst.

Så släpper hon äntligen sitt stadiga grepp om min arm.

– Vad heter du, frågar hon.

Jag säger mitt namn.

– Vet du vad, säger hon. Jag har aldrig vandrat tillsammans med någon med det namnet. Kommer du från Tyskland?

– Finland.

Hon nickar och klappar mig på axeln.

– Gud finns överallt, säger hon. Vi ses i himlen.

– Kanske det, säger jag.

Hon ler brett och liksom lite urskuldande.

– Fast då ser jag inte lika anskrämlig ut som nu. Jag är som när jag var trettio och då blir du kanske förtjust i mig.

Vi skiljs åt och hon vandrar iväg.

Jag kryssar ett tag mellan fruktstånden på Hötorget, köper och äter en persika och går sedan in på Citykyrkans kafé.

Sitter där med en kopp kaffe och grannar över den gamla damen. Över människans bästa ålder.

En vacker biljettriverska

Jag har en god vän som jobbar på en biograf. Han står i dörren och river biljetter. Bengt Erik Nilsson heter han.

En dag, när jag händelsevis råkar befinna mig på gatan utanför biografen, kommer min vän utklivande tillsammans med en ung och vacker kvinna.

– Det här är min kollega Mary, säger han.

Jag och kvinnan skakar hand.

Bengt undrar om jag har lust att göra dem sällskap på en bit mat och eftersom jag inte har annat för mig tackar jag ja.

Bengt bjuder. Han har sålt sin amerikanska bil och gjort en bra affär. Det vill säga han betraktar det som en god affär att ha blivit av med bilen. Här-efter ska han börja cykla.

Vi går alltså in på en liten restaurang.

Beställer där friterad rödspätta med det ena och det andra och till denna anrättning dricker vi ett glas vitt vin.

Jag tittar på Mary.

Bengt lägger märke till att jag tittar på Mary.

– Ett gott råd ska man aldrig tacka nej till, säger han.

– Låt höra, säger jag.

– Gå aldrig och förälska dig i en biljettriverska.

– Tack, säger jag.

Mary ler och blinkar med sina filmstjärneögon.

Jag säger att det där vet jag ingenting om, för i en biljettriverska har jag aldrig varit kär. Att jag gärna tittar på Mary beror på att hon är ung och vacker. Inte på att jag håller på att bli förälskad i henne. Och absolut inte för att hon är biljettriverska.

Mary ler.

– Jag vet vad jag talar om, säger Bengt. För när jag var sjutton år var jag förälskad i en biljettriverska i min hemby. Hon var aderton. Mycket vacker. Vi hängde ihop ett tag och sen förlovade vi oss. Vi skulle gifta oss, få barn och leva lyckliga tillsammans resten av livet. Men så blev det inte. En dag övergav hon mig och gifte sig med en holländsk ostmästare.

– Mycket tragiskt, säger jag. Men nu har du träffat Mary. En ny vacker biljettriverska.

– Ja, säger Bengt. Problemet är bara att Mary är gift. En kärlekshistoria med en gift biljettriverska är alltid komplicerad.

– Är inte den moderna kärleken fri och gränslös?

– Jo, men Mary vill inte lämna sin man.

– Då kan ni träffas i smyg, säger jag. I små sjabbiga hotellrum. Jag har för mig att många gör så. I varje fall i en storstad som Stockholm. Dessutom är det romantiskt. Man kommer att tänka på fransk film och Paris.

– Men är det inte fel, undrar Bengt.

– Mot vem och vad?

Ett halvår senare träffar jag min vän Bengt. Han river fortfarande biljetter, på en annan biograf. Han har flyttat till en förort och skaffat sig ny bil. En liten japansk. Cykeln har han sålt.

Han ser inte glad ut.

– Hur går det med kärleken, frågar jag.

– Illa, säger han.

– Men den vackra biljettriverskan som du var intresserad av? Blev det ingen kärlekshistoria?

– Jodå, säger Bengt. Det blev det visst. Vi hade en intensiv kärlekshistoria tillsammans. Hon skiljde sig och vi åkte ner till Mallorca. Allting var underbart så jag inbillade mig att vi skulle gifta oss, få barn och leva lyckliga tillsammans resten av livet.

Men så blev det inte.

– Vad hände?

– Hon övergav mig och stack iväg med en annan.

– Inte med en ostmästare, väl?

– En postmästare.

– Synd, säger jag.

– Det tycker jag också, säger Bengt. Men såna är dom, biljettriverskorna.

Som sagt, han ser inte glad ut.

Jag går in i biografen och sätter mig och tittar på filmen. En Fassbinder-film. Som så många filmer handlar även den här om olycklig kärlek. En stationsinspektör och hans otrogna hustru.

Man kan gott säga att film är som verkligheten.

Även om verkligheten sällan är som på film.

Jantelagen

Den som inbillar sig att han är någonting tror fel. Så säger Jantelagen.

Man ska inte tro att man är någonting.

Att vara blygsam betalar sig bäst.

Riktigt så förhåller det sig måhända inte om man till exempel råkar vara författare eller konstnär. Då är det snarare tvärtom. Då betalar det sig sämst att vara blygsam.

Slanten har alltså två sidor och man kan härav dra slutsatsen att det är inte lätt att vara den man är. Framför allt ska man inte tro att man är någonting.

Jag hörde en gång berättas om en man som trodde sig vara Jesus.

Att tro sig vara Jesus är för övrigt inte speciellt ovanligt. Alltsedan Jesus föddes, levde och dog på Golgata har många trott sig vara Jesus. Mer eller mindre framgångsrikt.

Den här mannen levde emellertid i vår tid och kom från Upplands Väsby. Han trodde alltså att han var Jesus och de allra flesta bespottade honom och sade: Du är inte Jesus. Det är bara nånting du tror.

Du ska inte gå omkring och tro att du är Jesus!

Eller: Tigger du stryk, din jävel?

Du är inte Jesus.

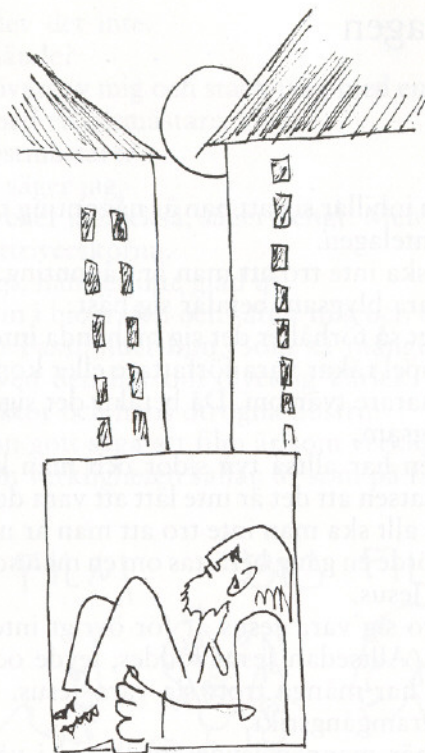
Vilket inte är så konstigt, för detsamma sa man redan åt timmermanssonen från Nazareth. Du är inte Jesus, sa man. Eller egentligen: Du är inte Messias, Guds son, som du ger dig ut för att vara.

Det där har du fått om bakfoten.

Du är en bluff.

Pontius Pilatus ställde honom frågan rakt på sak:

Är du Judarnas konung?

Du har själv sagt det, svarade Jesus.

Detta svar ogillade översteprästerna, för redan då gällde Jantelagen, fast Aksel Sandemose ännu inte var född och Jantelagen rimligtvis inte skriven.

Ändå existerade den.

Man skall inte tro att man är någonting.

Detta fick Jesus som bekant bittert erfara.

Mannen från Upplands Väsby som trodde sig vara Jesus fick också bittert erfara att man inte ska tro att man är någon.

En morgon hittades han nämligen död och nerpackad i en soplåda nära Stockholms Centralstation.

Ett gäng ungdomar hade slagit ihjäl honom. De hade slagit ihjäl honom för att han gick omkring och kallade sig Jesus. Med en plankbit, en tegelsten och ett järnrör.

Man kan säga att mannen blev dödad för att han trodde att han var någon.

Det ska man alltså inte göra.

På frågan om mannen från Upplands Väsby verkligen var Jesus gives inget svar. Inte heller vet vi med säkerhet om Jesus från Nazareth var Guds son.

Men båda två levde i övertygelsen om att de var någonting.

Det ska man inte göra.

Minns i november

Mörk novembermånad och frusen snöslask på gatorna. Träden kring Stefanskyrkan vackert rimfrostbeklädda.

Grå himmel över Stockholm, råkall luft och våta skor.

Snö i luften.

Det är vad som hör novembermånaden till.

Man kan då, om man känner för det, försöka minnas den ljuva september. Och möjligen se lite ljusare på tillvaron. För att inte gå ett steg längre tillbaka och tänka på sommaren. På juni, till exempel. Med skir grönska, ljusa nätter och näktergalens sång.

Näktergalen sjunger bara om natten, sa en man som köpte en båt av mig.

Han har fel.

Näktergalen sjunger oavbrutet, dag och natt.

Strax efter midsommar är det emellertid slut på sången.

Som barn hörde jag aldrig näktergalen, en sådan fågel fanns inte i trakterna kring min hemby.

Å andra sidan fanns då mycket som inte finns i dag. Hästar på vägarna, till exempel. Hästar som drog kärror efter sig.

Som pojke kunde man få sitta högst uppe på ett hölass och åka med. Det gillade man. Man satt där uppe och såg sig omkring och var lycklig. Åtminstone såhär i efterhand betraktat.

Sedan kom bilarna.

Stora fina amerikanska bilar. Ryska bilar. Europeiska bilar. Sedan japanska bilar.

Gärna tänker man alltså tillbaka och försöker se

lite ljusare på tillvaron. Man tänker att det var bättre förr och sen tänker man att det är bara inbillning och sen undrar man om det inte trots allt i alla fall var så. Att det var bättre förr. Att man var lyckligare.

Sanningen är naturligtvis orubblig, men hur man upplevde det ena eller det andra står fast.

Man kan också tänka framåt och treva efter ljuset där.

Tänka att snart är det jul.

Och efter helgerna händer någonting. Det blir ljusare. Sakta men säkert, dag för dag.

Våren närmar sig.

Och den långa, varma, vackra sommaren.

Men nu är det november och då ska man som sagt försöka minnas den ljuva september.

Vad minns man?

Man minns kanske de vackra höstfärgerna.

Man minns den mörknande vassen och roddturer och gäddfiske och svartvinbärssaft och potatisupptagning och vedhuggning. En sista simtur tillsammans med en god vän.

Inte illa.

Jag minns en korg full av kantareller.

Jag minns en ljushårig kvinna som sitter på vedbacken i en trasig tältstol med ett akvarellblock i knät och tittar ut över havet.

November är en bra minnesmånad.

Full av minnen, rastlös och arbetsoförmögen blåser jag ut ljuset i fönstret, kränger på mig oljerocken och går ut på gatan. En sväng upp mot Odenplan och sedan längs Drottninggatan in mot centrum.

Sergels torg ligger nästan öde.

På hemvägen ökar vinden, luften känns plötsligt kallare och snöflingor börjar trevande dala ner från den grå himlen.

En man som ser ut som klippt ur ett konstverk av Chagall står med sina tillhörigheter lastade på en dragkärra utanför Stadsbiblioteket och blåser värme

i fingrarna. Han är vacker och oåtkomlig. Jag ser honom senare allt oftare och det faller mig naturligt att börja kalla honom Chagall-mannen. Jag tilltalas av hans milda, ortodoxa utseende.

Snöfallet tättnar.

I hissen har någon eftertänksam klottrare plockat fram tuschpennan:

Vänligen, spotta ej på golvet.

Glöm icke de fattiga.

Självfallet spottar jag ej på golvet och glömmer icke heller de fattiga.

Jag ger katten en rejäl portion burkmat och sätter mig vid skrivbordet och betraktar huset mittemot. Jag hör grannen ovanför spela på sitt piano, en melodi som verkar bekant men som jag inte känner igen och sedan till slut ändå känner igen: Ett stycke av Eric Satie.

Perfekt inramning av stämningen.

November.

Jag försöker minnas den ljuva september.

En besviken norrlänning

Det farligaste man kan företa sig i en storstad nattetid är att ställa sig och köa efter varm korv. Det vet alla.

Detta ska man alltså undvika.

Man ska över huvud taget undvika att röra sig nattetid, ensam i en storstad, om man har livet kärt. Säkrare är att ligga hemma och sova.

Men det gör man inte.

Man utmanar ödet och gör tvärtom.

Så trots varningar, tidningsnotiser och självupplevd erfarenhet stod jag där. En ljus och vacker sommarnatt. I en korvkö på Sveavägen. Efter att tillsammans med en god vän ha inmundigat några sejdlar öl på en trevlig krog.

Ack hur oemotståndligt ljuvliga är inte dofterna kring en varmkorvskiosk i en storstad, en sommarnatt. Speciellt efter några sejdlar öl på en trevlig krog.

Man kan helt enkelt inte motstå frestelsen.

Stod jag alltså där denna nästan sydländskt varma, ljuva sommarnatt i en korvkö och väntade på min tur.

När plötsligt en storvuxen man med kortsnaggat hår kom vinglande tvärs över gatan och knuffade till mig.

– Vill du ha stryk, frågade han direkt och glodde på mig med tomatfärgade ögon.

Eftersom jag inte hade lust och än mindre förutsättningar att slåss med en kille som var grovt byggd och nästan huvudet längre än jag, tackade jag artig nej.

Vilket jag – vid närmare eftertanke – skulle ha gjort även om killen hade varit klen och huvudet

kortare än jag.

Den snabbade mannen glodde sig mätt på mig, vände sig sedan till herrn i kön bakom mig. En prydlig liten man i trenchcoat och hatt.

– Vill du ha stryk, din jävel?

Även trenchcoaten tackade nej till detta ohövliga förslag.

Den kortsnaggade stod på sig.

– Jag är norrlänning, röt han. Här kommer jag till Stockholm för att supa och slåss, men ingen jävel ställer upp. Vad är det här för en jävla stad!

Ingen svarade honom.

Alla stod tysta, bortvända.

– Är det ingen jävel här som vill slåss, skrek han. Ingen frivillig anmälde sig.

Vi var sex personer i kön, fyra män och två kvinnor. Vi försökte alla se ut som om den stridslystne norrlänningen alls inte existerade. Vi försökte se ut som barnen i en skolklass under muntligt prov.

Norrlänningen vände sig på nytt till mig och glodde med sina tomatfärgade ögon.

– Säkert att du inte vill slåss?

– Absolut, sa jag och försökte se vänlig ut. Faktum är att jag aldrig vill slåss.

Mitt finlandssvenska tonfall, eller det som okunnigt folk i Sverige stundom kallar "finsk brytning", måste ha röjt mig, för – nu kom nästa fråga:

– Är du från Finland, din jävel?

– Ja, sa jag.

– Har du kniv på dig?

– Nej, sa jag.

– En finne utan kniv?

– Ja, sa jag. Faktiskt.

– Å fan, sa norrlänningen. Då har jag fått det där med finnar och kniv om bakfoten.

– Fördomar, sa jag.

Han glodde. Sen slog han ut med armarna.

– Men super och slåss, det gör dom väl ändå!

– Inte alla, sa jag. Inte ens dom flesta.

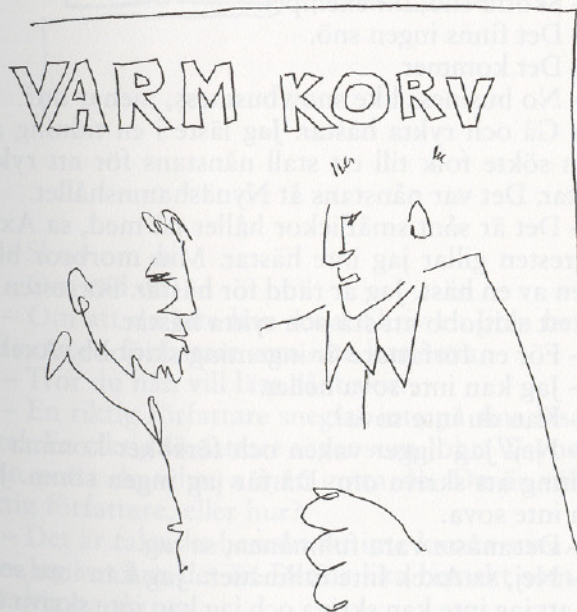
– Fan, sa norrlänningen. Stockholm är inget kul. Inte ens finnarna vill slåss. Jag tror fantamej att jag tar tåget hem till Skellefteå.

Han lät besviken, han ryckte på sina kraftiga skogshuggaraxlar och lommade iväg, tvärs över gatan.

– Den du, sa den prydliga mannen i trenchcoat. Han hade då ingen behållning av sin Stockholmsresa.

– Nej, sa jag. Bättre lycka nästa gång.

Fast det hoppades jag naturligtvis inte.

Författaren som inte kunde sova

Telefonen ringde. Det var min vän och kollega Axel Blomberg och han lät inte alls glad. Han kände sig nedstämd för att han inte kunde skriva.

– Jag borde skriva nånting och få lite pengar. Det är snöslask därute och jag behöver köpa ny överrock och ett par galoscher och en flaska vin. Och så vill jag resa till Prag.

– Vill du tjäna pengar ska du inte skriva, sa jag. Då ska du ägna dig åt nåt annat.

– Som vad då?

– Skotta snö, till exempel.

– Det finns ingen snö.

– Det kommer.

– No business like snowbusiness, menar du?

– Gå och rykta hästar. Jag läste i en tidning att dom sökte folk till ett stall nånstans för att rykta hästar. Det var nånstans åt Nynäshamnshället.

– Det är sånt småflickor håller på med, sa Axel. Förresten gillar jag inte hästar. Min morbror blev biten av en häst. Jag är rädd för hästar. Förresten är det ett skitjobb att stå och rykta hästar.

– För en författare är ingenting skitjobb, Axel.

– Jag kan inte sova heller.

– Kan du inte sova?

– Nej. Jag ligger vaken och försöker komma på nånting att skriva om. Då får jag ingen sömn. Jag kan inte sova.

– Det måste vara fullmånen, sa jag.

– Nej, sa Axel. Inte fullmånen. Jag kan inte sova för att jag inte kan skriva och jag kan inte skriva för att jag inte kan sova. En författare behöver få vila för att kunna skriva, inte sant?

– Skriv om det.

– Om vad då?

– Om att du inte kan sova. Skriv en liten berättelse om en författare som inte kan sova.

– Tror du nån vill läsa sånt skit?

– En riktig författare sneglar inte på sina läsare, Axel. En riktig författare säger som John Wayne: A man gotta do what a man gotta do. Du är väl en riktig författare, eller hur?

– Det är faktiskt hemskt att inte kunna sova.

– Jag vet hur det är. Det är lika hemskt som att inte kunna skriva.

– Det är för helvete just därför man inte kan sova.

– Ja, sa jag. Så är det. Konstnärslivet är hårt.

– Okay, sa Axel. Jag ska försöka ta mig samman. Fast jag tror inte jag kan skriva om en författare som inte kan sova. Jag ska försöka skriva nånting annat.

– Det finns massor att skriva om, Axel.

– Du har säkert rätt. Jag ska gå en sväng på stan. Kanske träffar jag en trevlig dam på ett kafé som berättar sitt livs historia för mig.

– Gör det, sa jag.

Vi avslutade samtalet.

Jag satte mig på sängkanten och funderade. Det var november och mörkt därute. Jag kände mig trött och hade inte lust med någonting. Inte heller jag hade sovit särskilt gott.

Hoppas Axel träffar en trevlig dam på ett kafé som berättade sitt livs historia för honom, tänkte jag.

Jag bryggde mig en kopp kaffe, åt en ostsmörgås och gav katten mat. Jag tittade på katten och sedan tittade jag ut. Det var fortfarande november och mörkt därute. Jag hade fortfarande inte lust med någonting.

Men sedan satte jag mig vid arbetsbordet och började skriva en berättelse om min vän Axel Blomberg.

Författaren som inte kunde sova.

Bo Carpelan på Sveavägen

En sak man som finlandssvensk och halvvårsviss bostad i Stockholm stundom kan sätta sig ner och grubbla över är att man så gott som aldrig möter andra finlandssvenskar.

Finska hör man däremot överallt.

Man hör finska på Västerlånggatan, på Åhléns och NK, i tunnelbanan, på gator och torg.

Nästan aldrig hör man finlandssvenska.

Ändå vet man att det finns det massor av finlandssvenskar i Stockholm.

Alla finlandssvenskar i Finland påstår att de ofta besöker Stockholm. De besöker Stockholm för att deras bror eller syster eller son eller dotter eller svärmor eller kusin bor i Stockholm. Om inte i Stockholm så i alla fall i Västerås, Upplands Väsby, Huddinge eller på Lidingö. Och många finlandssvenskar bor här.

De måste alltså rimligtvis ganska ofta röra sig på gatorna i Stockholm.

Man ser dem aldrig.

Detta fenomen brukar jag och en god vän stundom sitta och grunna över.

Min vän är finlandssvensk och driver omkring på stan lika mycket som jag.

Han säger detsamma.

Är det inte rimligt att förvänta sig att nån gång se ett eller annat bekant ansikte i stadsvimlet? Vilken som helst gammal bekant, nån som jobbar på bibliotek, en lärare, en hamnlots, en busschaufför, en klasskamrat. Varför inte damen som sitter i en snabbköpskassa i Pargas.

Åker ni aldrig till Stockholm, frågar jag dem.

Visst, svara de. Ofta. Ofta.

De åker alltså ofta till Stockholm.

Men de syns inte.

Min vän och jag har till slut börjat betrakta detta besynnerliga fenomen som någonting normalt och ofrånkomligt: Aldrig ett bekant finlandssvenskt ansikte i den svenska huvudstaden.

Jag bör kanske nämna att min vän har arbetat som lärare i Helsingfors och känner flera finlandssvenskar än någon annan person i hela världen. Rimligtvis borde han stöta ihop med bekanta finlandssvenskar i Stockholm rätt ofta.

Vem ska göra det om inte han gör det?

Han gör det inte.

En kväll kan jag emellertid triumferande upplysa honom om att jag har sett en finlandssvensk på Sveavägen.

– Och vem, om jag får fråga, var det?

– Bo Carpelan.

Min vän ser tvivlande ut.

– Talade du med honom?

– Nej. Men jag såg honom. Han stod utanför en herrekiperingsaffär och betraktade en kavaj som hängde där. Sen gick han in i affären.

– Köpte han den?

– Om han köpte kavajen vet jag inte. Jag skulle i alla fall hålla en god slant på att han gjorde det, för han såg mycket intresserad ut. Det var en fin kavaj.

– Vad för sorts tyg?

– Engelsk tweed.

Min vän rynkar på pannan och tänker efter.

– Är du säker på att det var Bo Carpelan? Det kan ha varit vem som helst.

Jag ler överseende.

– Ser Bo Carpelan ut som vem som helst?

– Nej, medger min vän. Han inte ens är vem som helst.

På kvällen plockar jag fram slidkniven och skär en skåra i skrivbordet.

Jag har sett en finlandssvensk på stan.

Ett gathörn i Stockholm där fåglarna alltid kvittrar

Utanför varuhuset Åhléns träffade jag min vän Arne Wilsson. Där stod han i kylan och lyssnade på damen som satt vid sitt rullande piano och sjöng sånger till Guds lov.

Jag knackade honom i ryggen.

– Hej Arne. Du är i stan och julhandlar?

Han vände sig om.

– Det är mörkt, sa Arne. Damen här sprider lite ljus i vår mörka tid. En sångfågel mitt i vintern.

– Det är december, sa jag.

– Folkträngsel och mörker. Jag tror jag åker tillbaka till Haninge och lägger mig på sofflocket.

Arne och jag är fiskekompisar. Vintertid träffas vi aldrig, men så fort istäcket lämnar stränderna åker vi ut till Gälö för att fiska. Många fina gäddor har vi dragit upp tillsammans.

Arne är stockholmare.

Det vill säga som de flesta Haningebor betraktar sig Arne som fullödig stockholmare. Det är inte ovanligt. Folk i Huddinge, Sundbyberg och Upplands Väsby betraktar sig också som stockholmare.

Ofint är att av personer som säger sig vara från Stockholm fråga var nästanstans i Stockholm de bor.

Då blir de kanske tvungna att säga Haninge, Huddinge, Sundbyberg eller Upplands Väsby. För att inte nämna andra orter. Orter som stockholmare definitivt inte betraktar som Stockholm.

På Silja Europa träffade jag en gång en stockholmare som bodde i Rimbo.

Och Rimbo ligger ett gott stycke utanför den

svenska huvudstaden.

Detta bara som en parentes.

– Det är mörkt, sa alltså Arne. Jag längtar efter våren. Ljusa dagar och fågelsång. Jag längtar efter att höra koltrasten sjunga i TV-antennerna, lärkan över Gärdet och bofinken i Djurgården. Fiskljusten i Haninge.

Arne är stor naturvän.

– Jag vet hur det är, sa jag. Men det finns faktiskt ett ställe i Stockholm där du kan höra fågelsång året om.

– Inte en dag som i dag, sa Arne. Inte den femte december.

– Jo, sa jag. Året runt. Men bara på ett enda ställe, ett enda gathörn i hela stan.

– Är det nån jävla inspelning?

– Nej, sa jag.

Arne skakade på huvudet.

– Det tror jag inte på.

Eftersom jag ville visa att jag hade rätt och eftersom Arne gärna ville höra fågelsång denna mörka decemberdag promenerade vi iväg tillsammans.

Genom folkträngseln under lamporna på Drottninggatan gick vi och sneddade sedan över Hötorget. Där cirklade visserligen några duvor runt Orfeusgruppen, men de varken kuttrade eller kvittrade. Två luggslitna torgkråkor såg vi också.

Vi kom ut på Sveavägen.

Vi passerade Risbergs Bokhandel och just som vi hade Adolf Fredriks vackra vita kyrka tvärs om babord stannade jag upp.

– Kan du höra?

Arne lyssnade.

– Sparvar, sa han.

– Sparvar är också fåglar.

– De kvittrar, sa Arne. Vackert.

– Just det. Och bara här. Alltid, året runt. I hörnet av Sveavägen och Kammakargatan.

Arne lyssnade. Han log brett.

Sparven är en storstadsfågel och sommartid finns den naturligtvis överallt. Håller sig framme vid uteserveringar, torg och innergårdar. En fräck liten sparv pickade en gång på mitt wienerbröd på uteserveringen vid foten av Karl XII.

Vintertid finns den inte. Man hör inget fågelkvitter.

Utom vid ett enda gathörn i Stockholm.

Varje dag. Året runt.

Lögn och galenskap

Vid Bastugatan, högt uppe på Mariaberget, på en pelare av betong står författaren Ivar Lo-Johansson och tittar ut över ett höstligt Stockholm. Det vill säga inte hela författaren, men hans huvud. I brons.

Om detta skrev jag en gång en liten berättelse som publicerades i en dagstidning.

Inte långt efteråt råkade jag stöta ihop med en god vän som också är författare.

– Din berättelse var okay, sa han. Men Ivar Lo tittar faktiskt inte alls "ut över ett höstligt Stockholm". Om man med Stockholm menar stadens kärna. Antagligen har du inte alls varit uppe och sett efter vartåt han tittar.

– Jo, sa jag. Jag har varit där. Och jag vet vartåt han tittar.

– Varför då skriva att han tittar "ut över ett höstligt Stockholm"? Vilka jävla friheter kan en författare egentligen ta sig?

Min vän ansåg alltså att jag hade begått ett allvarligt misstag. Det hade han kanske rätt i.

Man ska inte ljuga.

Man ska inte vrida huvudet på Ivar Lo.

Det var bara det att jag gärna ville att Ivar Lo skulle blicka "ut över ett höstligt Stockholm". Staden dit statarsonen från Sörmland kom och som blev honom så kär och som han skrev så mycket om. Därför vred jag på hans brons huvud.

Min väns åsikt ska jag emellertid inte klandra.

Författare får gärna hitta på, men de måste hålla sig till sanningen.

Karen Blixen uttryckte det träffande: "dikta om

sanningen för att skapa sann dikt". Vilket hon som bekant också gjorde. Med bravur, bör man kanske tillägga.

Även andra gånger har jag farit fram med osanning:

En gång ljög jag för en ung kvinna med krusat eldrött hår, svart vinterkappa och röda, blanka läderstövlar.

Jag sa att jag var kär i henne. Det var jag inte.

Säg att du är kär i mig, sa hon.

Jag är kär i dig, sa jag.

Säg: Jag älskar dig överallt på jorden.

Jag älskar dig överallt på jorden, sa jag.

Kvinnan fnittrade till, gav mig en hastig kyss på kinden och vände helt om, klapprade iväg på sina halvhöga klackar, i sin svarta vinterkappa, med sitt krusade eldröda hår, tvärs över gatan. Mycket lycklig, verkade det som.

Denna osannolika händelse ägde rum en mörk decemberkväll på Brunkebergstorg. Kvinnan jag sålunda kom att ljuga för hade jag aldrig tidigare sett.

Jag tog ett par steg i samma riktning, för att gå ifatt henne och fråga vad det handlade om, men hejdade min nyfikenhet och stod stilla.

Vad var det med kvinnan?

Möjligen var hon påverkad. Eller också var hon inte riktigt tillräknelig, som det heter. Hon var kanske rentav galen. Såna finns ju, fast man inte ser dem ofta. Utom på film och i Norénpjäser. Mera sällan i verkliga livet.

Medan jag stod kvar i snålblåsten och begrundade detta steg ett barndomsminne fram, mycket tydligt och klart:

Min vän Valle och jag sitter en stekhet sommardag på farstutrappan och försöker komma på nånting vettigt att göra. Vi är kanske sju eller åtta år.

Valle säger:

– Har du nån gång sett en däre?

– Nej, säger jag. Inte på riktigt.

– Inte jag heller, suckar Valle.

Här ligger otvivelaktigt en önskan och förhoppning gömd.

Kanske hade jag nu sett en dåre, slog det mig. Denna mörka decemberkväll. I eldrött krusigt hår, svart vinterkappa och blanka läderstövlar. På Brunkebergstorg i Stockholm.

För det vet man ju, att som hon bar sig åt, bär sig ingen normal människa åt. Eller kan det vara så att även psykiskt sjuka människor är ute efter samma begärliga drog som alla andra: de vill bli älskade.

Inte ens med modern vård och goda mediciner torde sådan åkomma gå att bota.

Who was Olof Palme?

Ibland blir man glad om man råkar veta nånting som någon annan inte vet. Man befinner sig till exempel på en fest och det blir tal om strutsar och någon i sällskapet undrar hur gammal en struts kan bli. Då har man kanske nyligen läst en bok om strutsar och håller naturligtvis allt man vet om strutsar ut över bordet.

Säger att en struts kan bli uppemot åttio år gammal.

Man delar med sig av sina kunskaper och plockar hem en smula beundran.

Det är förstås dumt, men ack så mänskligt.

Jag har träffat folk som skaffat sig uppslagsverk och därmed blivit en plåga för sin närmaste omgivning.

Det är med kunskap som med religion och Guds-tro: den ska förvaltas med värdighet och utdelas i lämpliga portioner.

De här funderingarna kommer för mig en kväll när jag driven av rastlöshet och arbetsoförmåga vandrar omkring på stan.

På Drottninggatan möter jag en grupp kineser (eller kanske japaner) och en av dem pekar på gatuskylten ovanför oss.

– Excuse me mister. Who is Olof Palme?

Jag är glad för att mannen talar engelska, för kinesiska kan jag inte och de få ord japanska jag i ungdomen lärde mig i hamnkvarteren i Yokohama har jag glömt. För övrigt knappast nånting som jag i det här sammanhanget skulle haft nytta av.

– Olof Palme var Sveriges statsminister, säger jag.

– Ahaa, säger mannen och förklarar detta för de

övriga som också säger ahaa och ler vänligt.

– Fast nu är han död, tillägger jag. Han blev skjuten på den här gatan, några kvarter härifrån. Därför har gatan fått namn efter honom.

– Ahaa, säger mannen och översätter och de andra nickar och säger också ahaa.

Sedan vänder han sig till mig på nytt:

– Who killed Olof Palme?

– Very good question, säger jag.

Om den saken har mycket sagts, men tio år efter den tragiska händelsen står man lika nära sanningen som fem minuter efter dådet.

– I do not know, säger jag.

Däremot kan jag dela med mig av andra kunskaper:

Jag vet var Stadshuset ligger. Jag kan berätta att Moderna Muséet tillfälligtvis är inhyst i Spårvagnshallarna på Birger Jarlsgatan. Att Birger Jarl grundade Stockholm och att han var gift med Ingeborg som var syster till Erik den läspe och halte.

Men jag vet inte vem som sköt Olof Palme. Jag kommer antagligen att aldrig få veta det.

Gruppen kineser eller japaner bugar och tackar mig.

De säger ahaa.

Den engelsktalande ställer ytterligare en fråga:

– Was Olof Palme a good man?

– Yes, svarar jag. Very good man.

Jag vandrar vidare längs Drottninggatan och tänker på Olof Palme. Undrar om han var a very good man. Det är inte osannolikt. Fast han var förstas politiker och med politiker vet man aldrig.

Jag korsar Adolf Fredriks kyrkogård och står en stund och betraktar den vackra naturgravstenen.

Blombuketterna som ligger omkring.

Det var väl med Olof Palme som med de flesta av oss, tänker jag.

Vi blir bättre efter döden.

Stockholm är Stockholm

På ett torg i centrum av Stockholms står hönan Laura på ett ben och känner sig ensam. Ingen bryr sig om henne. I varje inte fall den här mörka decemberdagen, mitt under pågående julrusning.

Laura är skapad av Ebba Hedqvist.

Hönan Laura står på Norrmalmstorg, platsen som fram till mitten av 1800-talet var en illaluktande kajplats vid Nybroviken och kallades "Packartorget".

Nu luktar där avgaser och rostade mandlar.

Stockholm förändras.

Det är kyligt och enstaka snöflingor dansar trevande omkring i luften.

På detta torg står jag alltså och väntar på bussen när en osnuten pojkspoling kommer fram och – ja, jag kan inte säga ber om en krona, för han uttrycker sig milt sagt ohövlighet.

– Ro hit med ett par kronor, säger han och glori på mig under en skärm som sitter på trekvart.

Tolv, tretton år gammal.

Jag låter mig inte provoceras utan räcker honom en femma och frågar vänligt vad han ska ta sig till med så mycket pengar.

Pojken låter slanten glida ner i byxfickan och ger mig ett fräckt leende:

– Det ska du ge fan i, gubbe.

Vänder sig så om och törnar därmed ihop med en äldre dam som vacklar till men lyckas behålla balansen.

Bestört och arg stirrar hon efter buspojken som snabbt försvinner i vimlet.

Vänder sig sedan mot mig.

– Såna är dom nuförtiden. Ungdomarna. Dom saknar hyfs och pli för att deras föräldrar inte håller efter dem.

– Kanske inte alla, säger jag och kopplar på ett vänligt leende.

– Jodå, säger damen allvarligt. Det var annat när jag var ung. Då respekterade vi dom äldre. Vi fick stryk om vi inte uppförde oss som folk, det skulle dom ha nu också.

Hon tar sig mödosamt upp i bussen och sätter sig resolut bredvid mig.

– Jag kan säga herrn att jag fick massor av stryk när jag var liten. Och det har jag bara mått bra av. Nu får ungarna inte stryk längre, därför är dom som dom är.

Jag sitter tyst.

Hon kastar en blick ut genom fönstret och suckar.

– I Stockholm är ingenting sig likt längre..

– Nej, säger jag. Men det är det inte nån annanstans heller.

– Jo, på landet. Där är det sig likt. Om somrarna bor jag i en stuga på landet och där är det sig likt. I Stockholm är sig ingenting likt. Förr var Stockholm en trevlig stad men det kan man tyvärr inte säga i dag.

Jag säger ingenting.

Bussen kryssar mödosamt fram genom fredagstrafiken.

– Titta bara så det ser ut. Inte är det vackert. Dom har rivit upp hela stan. Ta bara Brunkebergstorg och den fula plattan där knarkarna står och hänger. Inte alls vackert. Det var bättre förr.

Jag tittar och säger ingenting.

Jag säger ingenting för jag kan inte göra mig en bild av det förgångna. Jag minns att Brunkebergstorg såg annorlunda ut innan centrumkvarteren revs och byggdes om, men tiden har dragit dimslöjor över bilderna. På sextiotalet låg jag på Finnboda varv med

en Irisbåt, rederiet hade sitt kontor på Brunkebergstorg och jag gick dit efter post ibland, men kan inte minnas hur det såg ut.

– Det var Celsing, säger jag. Peter Celsing som ritade stora delar av centrum. På sextiotalet.

– Jag vet inte vem som gjorde det, säger den gamla damen. Och det ger jag blanka katten i. Men jag vet att det gamla fina Stockholm, det har dom slagit i spillror.

Nästa gång bussen stannar ska jag gå av.

Jag reser mig upp och ler vänligt mot damen.

– Stockholm har kanske fått stryk, säger jag. Det blir man sällan bättre och vackrare av.

Hon tittar hastigt upp men kniper sedan ihop munnen och vänder ansiktet mot fönstret.

Därute snöar det.

Och Stockholm är Stockholm.

Nyårsafton

Det är mörkt, kallt och det är nyårsafton. Sista dagen på detta nådens år och jag sitter helt ensam och väntar på att Jarl Kulle ska läsa upp Alfred Tennysons traditionella nyårsdikt.

Ring, klocka ring..

Att jag är ensam beror på det ena och det andra. Mest kanske på det andra.

Det hela började med att jag en eftermiddag i september stod i duggregnet på det som förr kallades Södra Bantorget men numera heter Medborgarplatsen och betraktade Stefan Thoréns "Gryning".

En fin skulptur, som tål att betraktas även en rugig eftermiddag i september.

Detta när en ung dam med, som det brukar heta i kontaktannonserna, fördelaktigt utseende, kommer promenerande förbi.

Hon stannar upp och frågar hur mycket klockan är.

– Halv sex, säger jag.

– Tack, säger hon.

Hon är en dam som jag absolut inte skulle drömma om att tilltala på gatan, men eftersom hon nu har frågat mig om klockan och inte med detsamma rusar iväg mumlar jag någonting om det trista vädret och hon säger också nånting om vädret och sen skrattar hon och säger att det är typiskt, att när främmande människor träffas så talar de om vädret.

Det håller jag med om.

– Vädret är neutralt och oförargligt, säger jag. Fast femton år yngre skulle jag antagligen inte tala om vädret.

– Utan om vad då?

– Jag skulle exempelvis fråga om du har lust att gå på bio med mig. Eller på krogen härintill och dricka ett glas vitt vin. Och efter det skulle jag be dig följa med mig hem och titta på mina tatueringar som jag lät göra i Amsterdam när jag var ung och dum och jungman på ett åländskt lastfartyg som hette Brettenham.

Kvinnan skrattade.

– Som saker och ting förhåller sig nu, sa jag. Kan jag på sin höjd hoppas bli bekant med dig. Kanske god vän.

Hon log.

Efter ytterligare några ord gick vi emellertid in på restaurangen och jag bjöd den unga damen på ett glas vin.

Vi samtalade om det ena och det andra och blev vänner.

Vi är fortfarande vänner.

Jag och Linnea Lind.

Några dagar före jul fyllde Linnea trettio och jag blev bjuden på födelsedagsfest.

Hennes fränskilda föräldrar var också där. Fadern visade sig ha ett förflutet till sjöss, så vi hade en del gemensamt att prata om. Vi talade om navigation, lasthantering, San Francisco och Singapore. Om hädangångna rederier.

Modern, en smärt kvinna i femtioårsåldern, rödhårig och blåögd, hade samma fördelaktiga utseende som dottern.

Detta talade jag vid lämpligt tillfälle om för henne.

– Du är mycket lik din dotter, sa jag.

– Nej, sa hon. Det är min dotter som är lik mig.

Om den saken fanns ingen anledning att argumentera.

– Vem är du lik, frågade hon.

– John Wayne, sa jag.

Hon skrattade. Hon sa att jag inte alls var lik John Wayne och inte någon annan filmstjärna heller.

– Snart är det jul, sa jag. Och sen börjar det nya året.

– Just det, sa hon. Och nyår måste man fira. Vad skulle du säga om att fira nyår tillsammans med mig?

– Varför inte, sa jag. Det skulle vid närmare eftertanke passa mig alldeles utmärkt.

Vi kom alltså överens om att fira nyår tillsammans.

Mellan Jul och Nyår ringde jag henne.

En telefonsvarare talade om för mig att hon tyvärr inte var inne just nu, men var snäll och lämna ett meddelande..

Eftersom hon trots mitt meddelande inte hördes av ringde jag pånytt dagen före dagen före nyårsaftonen.

– Hur blir det med vårt nyårsfirande?

– Du, sa hon och lät uppriktigt ledsen. Det går inte, men om du vill kan vi träffas någon annan gång.

– Visst, sa jag. Nästa nyår till exempel. Det här året kanske du ska fira nyår tillsammans med någon annan?

– Just det, sa hon. Jag ska fira nyår tillsammans med en man som jag träffade på tåget till Nynäshamn häromdan. Han är mera lik John Wayne än du.

– Lycka till, sa jag.

– Gott nytt år, sa hon.

Jag sitter alltså ensam denna nyårsafton.

Jag är inte lik John Wayne.

Vilket är synd.

På Karlavägen

Står en höstdag på Karlavägen i Stockholm och betraktar "La Campagne", en vacker kvinnofigur i brons. Den lilla kvinnan står där och lyfter oblygt på klänningsfållen. Hon visar sitt högra knä.

Varför?

Det vet kanske fransmannen Paul Cornet, som skapat konstverket.

Men det är inte säkert.

Målade själv en gång en sittande kvinna med kniv i handen och man frågade mig: Varför hon har en kniv i handen.

Jag svarade sanningsenligt: Vet inte.

Hur skulle jag kunna veta det?

Det är också möjligt att Paul Cornet inte heller vet varför den lilla bronskvinnan står där och är lite frivol.

Ett utslag av lättsinne?

Oanständighet?

Pornografi?

Detta får mig att fundera över ordet pornografi.

Är viss grad av nakenhet pornografi?

Samlag mellan man och kvinna?

Nej, varken samlag eller nakenhet i sig är synonymt med pornografi.

Är då bilder av samlag pornografi?

Vad sägs t. ex. om bilderna i Pompeij som dränktes under vulkanlavan år 79 efter Kristus?

Eller en berättelse om ett samlag?

Det är vad Svenska Akademiens ordlista över svenska språket hävdar.

Pornografi: sexuellt retande framställning i ord

eller bild.

Såunda kan man alltså inte helt bortse ifrån att "La Campagne" är ett pornografiskt alster. Samma sak gäller otvivelaktigt Per Hasselbergs sköna "Snöklockan" på Mariatorget och – i högsta grad – "Näckrosen" på Waldemarsudde.

Vandrar vidare längs Karlavägen och står framför ytterligare ett, om man så vill, anstötligt konstverk. Gunnar Nilssons kända och älskade verk "Mimi". En inte bara naken men också mycket ung flicka.

"La petite baigneuse", kallas hon också.

Ett nästintill pedofilistiskt konstverk, om man vill använda sig av så vulgära termer.

Jag står och tittar på flickan en stund, går sedan in på ett kafé och smälter mina intryck..

En herrelös hund

Hund förekommer i många sammanhang.

Det förstår man.

I vår civiliserade värld och tid är hunden den felande länken mellan människa och människa. Man tilltalar inte en obekant i en park eller på gatan med mindre än att han eller hon har hund. Då går det bra att böja sig ner, klappa hunden och fråga vad den lilla gycken heter. Och på så sätt bli bekant med en vacker kvinna. Om man är man. Vilket man är. Man kan naturligtvis också böja sig fram och klappa en hund och fråga vad den lilla gycken heter även om man är kvinna. Och bli bekant med en stilig man.

Här förekommer ingen könsdiskriminering.

Tankarna kommer för mig när jag en dag sitter på ett trevligt litet kafé i Vasastan med en kopp kaffe och en kanelbulle.

Jag sitter vid ett fönsterbord och det jag ser därute är inte upplyftande. Snarare nedslående.

Inte bara för att det snöslaskar.

Det som gör mig en smula sorgmodig är att man tvärs över gatan ovanför en port har plockat ner en viss skylt. Som för mig och många andra har betytt en hel del.

Ovanför porten tvärs över gatan fanns nämligen en välkänd biografskylt.

Biografen hette SIBIRIEN.

Alltså sitter jag på ett kafé på Roslagsgatan och sorjer över det som en gång varit. En trevlig liten biograf med namn om sig att visa såkallad kvalitetsfilm.

Nu är skylten alltså nerplockad och biografen ett minne blott. Vilket är både synd och skam. Något

av en kulturskandal i Vastastan.

En biografepok har gått i graven.

Jag gråter inombords.

Vilket med tanke på föreliggande omständigheter torde vara tillåtet. Även om man råkar vara man.

Att jag i detta sinnestillstånd kommer att tänka på människans bästa vän har faktiskt med saken att göra. Jag påstår inte att också filmen är människans bästa vän, men jämförelsen är alls inte långsökta.

Jag minns "Dimmornas kaj", den sista filmen jag såg på Sibirien. Med Jean Gabin, en vacker kvinna och en ful gubbe i huvudrollerna. En underbar, gammaldags, svartvit, stämningsfull och ytterst rekommendabel film.

Huvudrollerna innehas inte bara av Jean Gabin,

en vacker kvinna och en ful gubbe. Där finns också en hund.

En oförglömlig, underbar, herrelös hund.

Och någonting mera hjärtskärande än en hemlös hund springande omkring på gatorna har jag svårt att tänka mig.

En sådan hund finns i "Dimmornas kaj".

Under mitt sjömansliv har jag sett många hemlösa hundar. På skitiga bakgator, i ruskiga hamn-kvarter, på stökiga barer och torg. Ständigt på jakt efter mat, men också medkänsla, vänskap och trygghet. Kanske kärlek.

En sådan hund hade jag en gång förmånen att bli bekant och god vän med.

Hunden låg en morgon utanför kockens kabyssdörr när mitt fartyg var ute till sjöss. En mager krake som oförmärkt hade tagit sig ombord i hamnstaden Genua.

En hund ombord på ett lastfartyg är naturligtvis inte helt oproblematiskt – t. ex. med tanke på hamnmyndigheter – så befälhavaren beordrade kallt att fripassageraren omedelbart skulle avlivas och slängas överbord.

Men vem skulle agera bödel?

Det ville ingen.

Den tänkta avrättningen blev sålunda uppskjuten från dag till dag och det dröjde inte länge innan fripassageraren blev oss alla en kär vän. Den glada svansviftande gycken med sina vänliga bruna ögon kom sålunda att överleva, trivdes med sjömanslivet och lade på hullet. Inte minst tack vare kocken Tarvasjoki, som mer än någon annan ägnade sig åt hunden.

Hur länge skeppskamraten seglade med oss minns jag inte, men en vacker dag i Nemours, Algeriet, slank emellertid vår kära fyrbenta vän iland för att bekanta sig med – ja, enviroingerna, eller kanske nån annan hund. På den vägen blev den.

Fartyget blev färdiglastat för avgång med destination Aberdeen, men hunden syntes inte till. In i det sista sprang kocken omkring på kajen och lockade men till slut nödgades han ge upp. Lots kom ombord, landgången drogs in och förtöjningarna kastades loss.

När så fartyget gled ut från kajen och befann sig några tiotal meter ute på fritt vatten stod plötsligt hunden där. På kajen och gnydde övergivet.

Men det var för sent.

Kocken Tarvasjoki stod i kabyssdörren och hans känslor är kanske föreställbara, men omöjliga att beskriva.

Allt längre ut gled fartyget, svängde runt och lade stäven mot nordväst. Vända om för att ta ombord en herrelös hund, det var naturligtvis inte att tänka på.

Minnen och tankar på ett litet kafé på Roslagsgatan en snöslaskig vinterdag.

Avsked av en hund och en biograf.

Jag reser mig och går ut.

Kastar en saknadens blick mot porten till så många filmälskares smultronställe:

Biografsalongen SIBIRIEN.

Berättelser

Alla negrer

Lyckligtvis är det för det mesta så att erfarenhet och kunskap omkullkastar fördomar och förutfattade meningar. Det kan man i alla fall hoppas.

Ibland är det dessvärre tvärtom.

Jag tänker här på ynglingen som första resan till sjöss kommer till Sydamerika och ser en svart man sitta på en pollare på kajen och spela gitarr.

Härav drar han slutsatsen:

Alla negrer äro lata.

Av erfarenhet talar han, för han har själv sett hur det ligger till. Med egna ögon.

Härav kan man alltså dra slutsatsen att man inte ska dra förhastade slutsatser. Inte ens av det man ser med egna ögon.

Ordspråket säger att man inte ska döma hunden efter håren. Inte dra alla över en kam.

Detta får mig att dra följande episod till minnes:

I början av sextioalet reste jag till Egypten för att där mönstra på en svensk styckegodsbåt på väg till Fjärran Östern.

Resan gick via Cairo och framkommen till Port Said fann jag fartyget, gick ombord och stegade upp till befälhavaren för att presentera mig.

Sade mitt namn, berättade varifrån jag var och att jag kom för att mönstra som tredje styrman.

Befälhavaren, en kortvuxen medelålders man med stora vildvuxna ögonbryn granskade mig, som jag tyckte, med misstänksam och mycket barsk blick.

Har du problem med spriten, frågade han rakt på sak.

Nej, sa jag.

Jag tillade att mitt förhållande till spriten var tämligen ordinärt. Jag var varken nykterist eller fyllerist så problem med spriten tyckte jag mig inte haft.

Är det säkert?

Ja, sa jag.

Du kommer från Finland?

Ja.

Befälhavaren lade inte av den bistra, för att inte säga ogillande minen. Han skrapade sig i huvudet och spände blicken i mig.

En sak ska jag säga, sa han. Och det ska du tåmfan lägga noga på minnet: Första gången jag ser dig onykter i tjänsten, om det så sker till sjöss eller i hamn, var i världen vi än råkar befinna oss, så åker du bums iväg från fartyget.

Jag förstår, sa jag.

Sedan skakade vi hand och han önskade mig, möjligen lite motvilligt, välkommen ombord.

Smått konfunderad gick jag till min hytt, packade upp och stegade sedan in i befälsmässen.

Fartygets överstyrman satt där:

Du var uppe hos skepparen och presenterade dig?

Ja.

Vad fick du för intryck av gubben?

Jag ryckte på axlarna.

Vet inte riktigt. Han verkade inte översvallande vänlig precis. Nästan lite ohövlig. Frågade om jag hade problem med spriten.

Överstyrman skrattade.

Det förvånar mig inte.

Varför det?

Jo, sa överstyrman. Din företrädare var ett fyllo och fick sparken i Genua. Han var finne. Förra resan blev andre styrman Saarinen akterseglad i Singapore. I Göteborg löpte en finsk andre maskinist amok och stack kniven i kocken. Nu skickade skepparen telegram till rederiet:

Sänd omedelbart en tredje styrman. Vad som helst men inte en finne.

Å fan, sa jag.

Dock måste jag få tillägga – inte utan viss blygsam tillfredsställelse – att mellan mig och befälhavaren på ifrågavarande styckegodsfartyg utvecklades ett mycket gott vänskapsförhållande.

Under mina fyra månader ombord lyckades jag ta död på en av kaptenens djupaste fördomar.

Alla negrer äro inte lata.

Kunskap och visdom

Vi vet att visdom långtifrån alltid har med kunskap att göra. Den dummaste kan visa prov på imponerande kunskap och den mest belästa kan avslöja dumheter som får oss att falla från stolen.

En gammal yrkesfiskare som bott hela sitt liv ute i skärgården kan uppleva den akademiskt bildade sommargästen som generande dum och bortkommen.

Akademikern å sin sida tycker inte sällan att "vanligt folk på landet" är obildat och kunskapsmässigt står på en nivå som ligger långt under hans egen.

Man hör talas om professorn som är så bortkommen i en vanlig motorbåt att han betar som en idiot. Hans enfald ger anledning till många goda skratt.

Hans fru kanske undervisar i franska språket och vet allting om Ludvig den XIV, men står handfallen inför en så enkel uppgift som att rensa en abborre.

Till sjöss brukade äldre sjömän, i varje fall tidigare, roa sig kungligt på bekostnad av den nypåmönstrade jungmannens eller mässgossens okunskap om livet ombord.

Nybörjaren som var så dum att han ingenting visste om styrbord och babord, för och akter, midskepp och ankarbox. För att inte tala om rosthjveln som aldrig fanns där den skulle, eller kölsvinet som var så svårfångat.

Betecknande för dumhet och okunskap är förstås att den aldrig finns hos en själv. Det är alltid andra som är dumma och okunniga. Kanske är det just där dumhetens kärna gömmer sig.

Detta gäller i politik och kärlek, filosofiska funderingar, affärer och vardagligheter.

Och alla tycker att det är dumt att vara dum.

Visserligen hör man ibland sägas att "jag är så dum" eller "det där förstår jag mig inte alls på", men då är det ofta fråga om falsk blygsamhet, på gränsen till snobbism.

Ett sätt att gardera sig.

Man vill inte göra bort sig.

Det har blivit det viktigaste av allt för den civiliserade människan: Att ta sig från vaggan till graven utan att göra bort sig.

Detta gäller speciellt oss nordbor.

Man vill inte verka dum.

Ibland försöker man med hjälp av kunskap hålla dumheten stängd och sätter likhetstecken mellan kunskap och visdom.

Det kan lyckas ibland, inte alltid.

Jag seglade en gång ihop med en maskinist som skaffade sig ett uppslagsverk. Han blev en plåga om-

bord. Varje dag steg han in i befälsmässen med frågor som bara han visste svaret på:

Vet ni pojkar vilket år Eiffeltornet byggdes?

Det visste ingen av oss.

Han visste.

Hur många kilometer lång är kinesiska muren?

Vilket år föddes Leonid Breznev?

Tankar kring det här slog mig när jag en mycket klar och solig junidag satt på en parkbänk vid åstranden, strax utanför stadsbiblioteket i Åbo.

En äldre man som såg ut att ha ägnat långt mera tid åt dryckenskap och friluftsliv än bokstudier, slog sig ner bredvid mig.

Han kastade en blick på boken jag läste och berättade att också han som yngre hade varit ivrig bokläsare. Han hade vuxit upp i Jyväskylä och som pojke varit ständig gäst på biblioteket.

Känner du exempelvis till "Den röda rubinen", frågade han. Den har jag läst. Den är skriven av en norrman. Aksel Sandemose.

Jag påpekade att det var Agnar Mykle, inte Aksel Sandemose som skrev boken.

Detta imponerade storligen på den till synes ganska illamedfarne mannen.

Han tittade storögd på mig.

Du är säkert mycket beläst, sa han. Är du professor eller nånting?

Jag förklarade blygsamt att så inte var fallet, att mina kunskaper på de flesta områden var tämligen ordinära och att min skolunderbyggnad inskränkte sig till mellanskola och styrmansexamen.

Att jag råkade veta att Agnar Mykle skrivit "Den röda rubinen" var ingenting annat än en tillfällighet. En kunskap som han, likaväl som jag, nu kunde dela med sig för nästa person som kom och slog sig ner på parkbänken bredvid honom.

Jag uttryckte dessutom min förvåning över att han

hade nämnt Aksel Sandemose, en författare som kanske inte ens var tusende person på gatan i Åbo kände till.

Har du läst Sandemose?

Nej, sa mannen. Men jag har läst Okänd soldat av Väinö Linna.

Jag nickade.

Mannen såg på mig med ett varmt och framtandslöst leende. Han lät blicken glida över det solglittrande vattnet som stilla flöt fram under Domkyrkobron.

Sedan sa han:

Jag är kanske inte så dum som jag ser ut.

Har dumheten ett utseende, frågade jag.

Mannen flinade.

Han sträckte fram handen och sade sitt namn.

Sedan grävde han fram en flaska Koskenkorva ur innerfickan på sin slitna gamla överrock, skruvade av kapsylen och räckte mig flaskan.

Varsågod, sa han.

Jag förde flaskan till munnen och tog mig en sup.

Mera av artighet än för den goda smakens skull.

En äkta poet

Åsikter om konstnärer har de flesta. Dagdrivare, tycker många. En del menar att konstnärer är utrustade med nån sorts övernaturlig begåvning.

Vad det nu kan vara.

De gamla grekerna ville gärna tro att gudarna talade genom poeterna.

Man kan alltså, om man vill, se poesin som någonting gudomligt.

Samma sak gäller bildkonst, dans, musik och teater.

Om detta kan man ha många åsikter.

Många konstnärer betraktar sig själva som mycket begåvade och vem kan veta bättre om den saken än konstnärerna själva.

Man talar om riktiga konstnärer och konstnärer som går omkring och låtsas vara konstnärer.

De som låtsas vara konstnärer är bluffmakare och bör därför behandlas därefter, tycker man.

Men det är inte lätt att säga vad som är äkta och vad oäkta. Ofta vet inte ens konstnärerna själva om de är äkta eller oäkta.

Ibland framkommer äktheten först när de ligger sju fot under jorden.

Många stora konstnärer har blivit stora konstnärer först efter sin död.

van Gogh, till exempel.

Det är både trist och orättvist.

För när en konstnär är död kan han rimligtvis inte veta om att han har blivit upphöjd till stor konstnär. Och då kan det vara det samma.

Förresten är det svårt att låtsas vara konstnär.

Kanske svårare än att vara det.

Kanske omöjligt.

På en av mina många resor mellan Åbo och Stockholm inträffade det att en ung man slog sig ner vid mitt bord.

Du ser ut som en konstnär, sa han.

Jag medgav att det på sätt och vis kunde finnas fog för ett sådant antagande.

Jo, sa han. Det syns att du är konstnär. Det är jag också. En äkta konstnär.

Bildkonstnär?

Diktare. Poet.

Mannen var ung, han såg sliten ut i sin lätt sjabbiga trenchcoat. Byxorna solkiga. Skorna hade alltför många mil på mätaren. Ansiktet märkt av det ena och det andra.

Han drack en klunk ur sitt ölglas och tittade forskande på mig, grävde i fickorna efter cigaretter men hejdade sig.

Hör här, sa han och deklamerade högtidligt följande korta dikt:

Människan kommer från ingenstans –
går till butiken.

Sedan tittade han förväntansfullt på mig.

Vad tycker du?

Inte illa, sa jag. Har du många dikter?

Hur många som helst, log mannen. Mina dikter föds hela tiden. De rinner till i en oavbruten ström, hela tiden.

Har du publicerat nånting?

Nej, faktiskt. Aldrig någonsin.

Han höll en kort paus och såg mig stadigt i ögonen.

Uppriktigt sagt, sa han. Jag har inte skrivit så mycket som en endaste rad i hela mitt liv. Aldrig heller publicerat nånting.

Varför det?

För att jag vet att jag är poet. Jag behöver inte gå omkring och bevisa det. Jag är poet, det räcker.

Ska inte en poet dela med sig av sin begåvning?

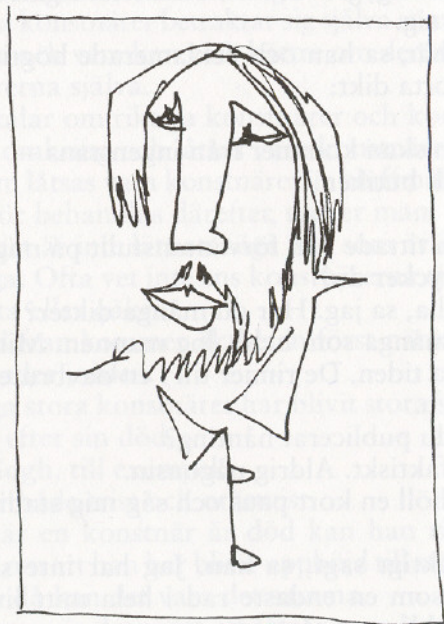
Mannen smuttade på ölet och flinade.

Jag gjorde det nyss, sa han.

Och så deklamerade han pånytt sin tankvärda dikt:

Människan kommer från ingenstans –
går till butiken.

Varefter han reste sig och promenerade iväg med ölglaset i handen. En äkta poet. Jag såg inte till honom något mera under båtfärden och väntade mig det inte heller. Men en vinterdag, tre år senare, stod

han framför Stadsbiblioteket i Stockholm med en plastkasse i handen.

Den här gången såg han betydligt ruskigare ut än den gången ombord, men jag kände omedelbart igen honom.

Jag gick fram och klappade honom på axeln.

Hej, sa jag. Är du fortfarande poet?

Han stirrade på mig utan minsta tecken på igenkännande. Ögonen rödkantade och blicken stel.

Nej, sa han. Hur så?

Jo, vi träffades en gång under en resa mellan Åbo och Stockholm, sa jag. Då var du poet. Jag minns den fina dikten du läste upp för mig.

Mannen skakade på huvudet.

Jag är ingen poet, sa han. Jag flyger. Numera flyger jag alltid. Jag har vingar.

Han log och skakade på plastkassen som ville han antyda att vingarna låg nerpackade där.

Man kan inte gå tillbaka och börja om från början, sa han. Det värsta med livet är just det, att man inte kan börja om från början.

Jag nickade.

Mannen kände inte igen mig. Av allt att döma mindes han inte heller att han en gång hade åkt båt tillsammans med mig och varit poet.

Behövde han minnas det?

Han var ju poet.

Jag traskade hemåt med hans dikt i skallen:

Människan kommer från ingenstans –
går till butiken.

Vid närmare eftertanke, alls ingen dålig dikt.

Jag hade otvivelaktigt haft förmånen att få träffa en äkta poet.

Elsa och Helge

Axel var fem år och snälla gamla tanter böjde sig fram och frågade vad han skulle bli när han blev stor.

Utan att blinka svarade Axel:

Sjöman.

Detta tyckte de snälla tanterna var ett lämpligt val, för i efternamn hette Axel faktiskt Öhman.

Och Axel Öhman förverkligade sin dröm.

När han var sjutton år lämnade han hembyn och for till sjöss.

Efter tre års däckspraktik kom han in på Navigationsskolan i Åbo. Han ville bli sjökapten. Flitigt traskade han uppför trapporna till Observatoriebacken där skolan låg, högst uppe som en vacker borg, ritad av Engel.

Han fick hyra ett rum hos Elsa och Helge Berglund. Elsa var blond, blåögd och vacker. Trettiofem år. Helge sju år äldre, bredaxlad, tung och tämligen fåordig. Barn hade familjen inte och om barnlösheten var planerad eller av ödet bestämd finns inga uppgifter.

Helge arbetade på skeppsvarvet.

Klockan sex varje morgon steg han upp och gick till arbetet halv sju. Utom lördag och söndag, då kom varken han eller Elsa ur sängen före middagstid.

Elsa var damfrisörska.

Som alla damfrisörskor var Elsa gladlynt och vacker. Snäll var hon också. Och så målade hon akvareller som hon hängde upp överallt och hon lagade god mat.

Axel tyckte om henne.

Axel tyckte mycket om henne.

Axel tyckte om Helge också, men inte riktigt på samma sätt som han tyckte om Elsa.

Och Elsa måste ha tyckt bra om Axel, för varje morgon klockan åtta kom hon in till sin hyresgäst med kaffe, färdigbredda smörgåsar, ett hårdkokt ägg och ett litet glas apelsinjuice. Två färska dagstidningar.

Inte sällan slog hon sig ner på sängkanten och pratade en stund. Om sitt liv. Om allt möjligt.

Naturligtvis inbillade sig Axel ingenting.

För det som Axel mot förmodan och i hemlighet inbillade sig var sådant som bara inträffar i filmer och romaner. Aldrig i verkliga livet.

Tills Elsa en morgon stod där, just precis som Axel hade föreställt sig, som på film och i romaner, iklädd endast ett genomskinligt, blåtonat nattlinne.

En ljuvlig syn.

Från och med den dagen tillbringade Elsa och Axel varje vardagsmorgon inte bara med kaffe, färdigbredda smörgåsar, ägg, apelsinjuice och dagstidningar, utan också med en liten kärleksstund.

Detta pågick ostört till fram emot våren, då smältvattnet porlade längs gatorna, ån kastade av sig sitt tunga vintertäcke och de första stararna slog sig ner i ekarna på Runsala.

Då hände det oundvikliga, återigen precis som på film och i romaner: den äkta mannen kom oförhoppandes hem en morgon. Vid för Axel och Elsa, ytterst olämplig tidpunkt.

Strejk hade utbrutit vid varvet.

Han kom alltså hem, öppnade dörren till sovrummet och såg vad som pågick.

Men i stället för att treva efter kniven eller med ett vrål kasta sig över Axel och slå ihjäl honom med ett stolsben, stängde han bara tyst dörren och gick ut.

Axel var skakad.

Snabbt packade han ihop sina tillhörigheter i väskor och kartonger och traskade sedan till skolan.

När han på eftermiddagen kom hem satt Helge och Elsa vid köksbordet.

De drack kaffe.

Helge tittade upp:

– Du har packat?

Axel väjde undan med blicken.

Fick till en början inte ett ord ur sig.

– Efter det som hände i morse så, ja – är det nog bäst att jag ger mig av..

Helge lade dagstidningen ifrån sig, steg fram till Axel och dunkade honom vänligt i ryggen.

– Äh, det där, sa han. Det är inget att tala om. Klarar inte du och jag av Elsa får vi väl ta hit en tredje karl!

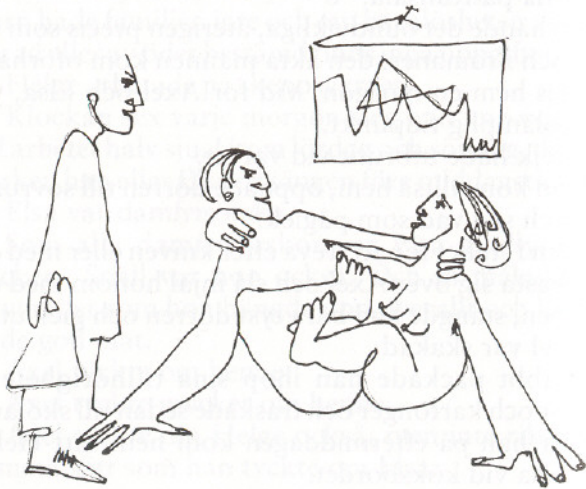
Och Elsa, hon log blygt och stirrade ner i kaffekoppen.

Så Axel packade upp.

Han stannade kvar som underhyresgäst och de ljuva kärleksstunderna fortsatte.

Våren framskred, det blev så småningom avslutning och dags att lämna skolan. Axel fick sitt styrmansbrev och mönstrade ut som tredje styrman.

Från Amsterdam sände han ett vykort. Tackade hyresvärdparet för vänlighet och stor generositet.

På väg hem eller bort

En båtresa mellan Åbo och Stockholm kan upplevas som ett nödvändigt ont, ett tråkigt sätt att ta sig från ett ställe till ett annat, en avkoppling eller ett härligt reseäventyr.

Som det mesta i livet beror mycket på en själv.

Inställning till resandet, resällskapet, medresenärerna, fartygspersonalen, havet, skärgården och livet.

Landet man åker till och ifrån.

Inlevelseförmåga, nyfikenhet och fantasi.

Eftersom mitt intresse för krogliv, skråniga diskotek och skumma nattklubbar med åren har avtagit, väljer jag gärna att åka på dagtid.

Att sitta i kafeterian med en kopp kaffe och en bok, ibland en hög olästa tidningar, kan vara nog så njutbart. Eller ett samtal med en medresenär.

Åker man ofta, vilket jag av förekommen anledning gör, känner man igen en del ansikten, blir kanske bekant med någon och växlar några ord.

Fartyget är en sällsam miljö där tröskeln att tilltala främmande personer är lägre än på gator och torg. Liksom mera tillåtet ombord.

En vacker sommardag kommer jag sålunda i samtal med en ljushårig textilkonstnärinna från Bromma.

Kvinnan sitter ute på soldäck.

Modigt lyfter jag fram plaststolen och slår mig ner bredvid henne.

Hoppar över väder och vind och avfyrar min beprövade inledningsreplik:

Är du på väg hem eller bort?

Bort, svarar hon. Jag ska hälsa på min mor.

Som bor borta?

I Åbo.

Och du i Sverige?

Sen kriget. Fraktades över som liten flicka. Hade lyckan att få underbara styvföräldrar. Men jag har ändå inte tappat kontakten med min biologiska mor.

Vad talar du för språk med din mor?

Hon ler igen.

Rotväliska, säger hon. Ett slags finska.

Den brunbrända kvinnan med sitt långa, halm-ljusa hår och spontana leende berättar att hon träffade sin riktiga mor första gången som sextonåring. Det var en skakande upplevelse. Att plötsligt stå framför en fullkomligt främmande människa och tänka: den där kvinnan är min mor. Nu har hon vant sig. Numera besöker hon sin mor ett par gånger om året. Och modern kommer till Bromma varje höst, när äppelträden står där med mogna frukter och hon kan ta med sig en korg från dotterns trädgård.

En annan gång samtalar jag med ett annat krigsbarn. Den här kvinnan har varit i Uleåborg och besökt syskon, släktingar och vänner.

Också hon har levt sitt liv i Sverige, men alltid haft kontakt med Finland. Talar flytande finska, läser finska författare. Saarikoski, Veijo Meri, Arto Paasilinna.

Ödet sammanförde henne med en finlandssvensk man, som hon har varit gift med i tjugo år. En berikande kombination, menar hon. Rötterna djupt i det urfinska Finland och genom mannen en god inblick i den finlandssvenska kulturen.

Dessutom väl rotad i Sverige.

Nu är hon änka, men kontakten med sin avlidne mans mor och syskon, alla finlandssvenskar, har inte brutit.

Hon tycker bra om både Finland och Sverige.

Man blir också bekant med pendlarna. De som varje fredagskväll åker till Åbo och söndagskväll tillbaka till Stockholm.

Exempelvis en storvuxen man i femtioårsåldern.

Ibland tar vi oss en öl tillsammans. Han åker över varje veckoslut och upplever därmed inte längre resandet som annat än ett nödvändigt ont.

Betecknande och förbryllande med den här mannen är att han har bott och arbetat i Sverige trettio år, men hans inställning till landet är: Sverige är skit.

Han är tuff och självsäker.

Svenskar är veklingar. Det skulle behövas mer än "halva Skåne" för att få omkull honom. Han är finne. Finnar är bra. Finnar äter järn och skiter kätting.

Attityd eller verklig åsikt?

Komplex?

Man undrar hur och varför synpunkterna har formats?

Man undrar också: vad får en person att vistas trettio år i ett land som han avskyr?

På den frågan får man inget svar.

Mannen tycker illa om zigenare, turkar och jugoslaviner. Han gillar inte svarta. Folk av den här sorten finns det alltför mycket av i Sverige.

Självfallet är han inte rasist, men..

De svenska kvinnorna uppfattar han som överlägsna, snobbiga, otillgängliga och skitförnäma.

Det enda han aldrig haft problem med i Sverige är språket. Under alla år i Huddinge har han klarat sig utomordentligt väl med – just det, finska.

Över huvudtaget möter man bland "vanliga människor" ofta en illa argumenterad och obegripligt negativ inställning till vårt västra grannland.

Varför det?

Inställningsfråga eller lillebrorskomplex?

Det finns en historia som måhända kastar lite när-

historiskt ljus över företeelsen:

Litet torp djupt inne i det urfinska Finland. Fem-åriga Tapio kommer inspringande: Pappa, vad är en svensk? En svensk, säger fadern småleende. Är en blekfis och skitsstövel. Och en norrman? En norrman, svarar fadern. Det är en rejäl karl!

Och ut på gården springer Tapio, en visdom rikare.

Han har lärt sig någonting. Och lärdomen sitter som en gevärskula i låret. Även när han tjugo år senare står på terminalen i Åbo och köper sin första båtbiject till Stockholm.

Poängen är naturligtvis att pojken far aldrig har sett en livslevande svensk, än mindre en norrman. Ingen i hela byn har gjort det. Ändå vet man.

Jag känner en medelålders dansk fartygskranmekaniker som av oklar anledning avskyr sitt hemland. Hans jobb är rörligt, tidvis bor han i Hamburg, Stockholm, Göteborg och Oslo, men sitt hemland besöker han aldrig. Ibland åker genom det, men utan att så mycket som "stiga ur tåget och pissa".

Hellre arbetar jag på ett risfält i Vietnam än bor i Danmark, säger han.

Man undrar varför.

Har han iklätt sig en trång kappa, omöjlig att ta sig ut ur.

Naturligtvis får jag ofta min inledningsreplik i retur:

Är du på väg hem eller bort?

Ingen lätt fråga att besvara.

Jag är på väg hem, svarar jag.

Varje gång. I båda riktningarna.

Världen är liten

Året är 1956. Rune Lindeman har mönstrat jungman på en gammal fyratusentonnare.

Hans första fartyg, han är ung och grön.

Båten ligger i Hamburg.

Varje kväll går sjömännen iland, naturligtvis till St Pauli och Reeperbahn.

En kväll när Rune sitter ensam på en krog kommer en landsman framklivande.

– Finne?

– Visst. Slå dig ner, broder.

Karln är orakad, kläderna slitna och smutsiga, men han har ett trevligt leende och vinnande sätt.

Rune vinkar på kyparen och bjuder på öl.

– Vilken trakt kommer du ifrån, undrar mannen och stryker skummet ur skäggstubben.

– Lokby, säger Rune. En liten by som..

– Jag vet, nickar mannen. Jag känner till hålan.

Rune stirrar på honom med stora ögon.

– Va? Menar du att du känner till min hemby!

Mannen nickar igen.

– Absolut. Jag känner till och med barberaren där.

– Kampelainen!?

– Just det. Kampelainen.

– Det var som fan. Nu är han död.

– Vadå? Är Kampelainen död?

– Han dog i fjol.

Rune beställer mera öl, de skålar för Lokby och Rune förundrar sig över att världen som är så stor, ändå är så liten.

Mannen berättar att han heter Matti Rossi och att han har gått iland från en Panama-tanker. Tre veckor hade han varit i Hamburg och pengarna är slut.

De går till ett annat ställe.

– Du, säger Matti Rossi när de åter sitter med näsorna mot varandra. Du verkar så jävla bekant på nåt sätt. Du påminner om nån..

– Gör jag?

– Du har inte händelsevis en bror?

– Visst, säger Rune. Han är också sjöman. Lasse, han..

– Lasse!

Matti Rossi spärrar upp ögonen.

– Du är Lasses bror?

– Visst. Lasse Lindeman. Du menar väl för fan inte att du känner min brorsa!

Förstummad reser sig Matti från stolen, lutar sig tvärs över bordet och omfamnar Rune. Hans ansikte är fullt av inneboende känsla och tårar tränger fram i de rödsprängda ögonen.

Också Rune är omtumlad.

– Om! För helvete, vi var bästa kompisar. Vi har seglat ihop, han och jag.

– På Irisbolagets Atair? Massatraden?

– Just det. Lasse och jag seglade ihop på Irisbolagets Atair. Massatraden.

– Det var som fan..

Krogronden fortsätter så långt Runes pengar räcker.

Under en disig gatlykta ber Matti om Runes adress för att vid tillfälle kunna återgälda den oförglömliga kvällen. Med ränta. Annars vägrar han följa med in på nästa krog.

Fram emot midnatt kommer de två kumpanerna emellertid ifrån varandra. Rune börjar traska iväg till fartyget. Det är lång väg. Han är full, han fryser. Pengar till en taxi hittar han inte i sina byxfickor.

På morgonen mår han alls inte bra. Illamåendet och huvudvärken driver honom tidigt ur kojen och han sätter sig i massen. Slokar med huvudet.

Efter ett tag kommer Båsen inklampande.

– Så där blir det när man dricker för mycket.

– Ja fy fan, säger Rune. Egentligen skulle jag ha köpt mig en kostym, men du vet hur det är. Man går iland, träffar en landsman och gör av med pengarna. Kan du tänka dig, den mannen kände min brorsa!

– Gjorde han?

– Javisst. Dom hade seglat ihop.

– Å fan.

– Världen är allt bra liten, va?

– Visst, visst.

Båsen sörplar i sig kaffe och muttrar nånting ohörbart.

Mycket mera blir inte sagt. Akterdäcket görs sjöklart under dagen. Luckorna skalkas och lastbommarna firas. Det dundrar i skallen på Rune. Två gånger spy han.

Då och då möter han Båsens underfundiga blick.

När de andra däckarna frågar honom om gårdagskvällen svarar han undvikande.

Också Båsen håller tyst.

En jävligt elak tanke börjar gro i skallen på Rune.

Världen är nog ändå inte så jävla liten som man kan tro.

Förklaringar

En god vän påstår att det var indianer som byggde skyskraporna i New York. Min okunskap bjuder mig varken att dementera eller bekräfta påståendet. Jag har inte bemödat mig om att ta reda på hur det ligger till med den saken, men vill gärna tro.

Det speciella med indianerna var, förklarar min vän, att de klarade av att arbeta på höga höjder.

Varför?

Jo, förklaringen är att de som spädbarn bars omkring i en påse på ryggen av sina föräldrar, längs smala stigar över höga berg. Sålunda fick de det där med höjd och rörelse i sig med modersmjölken. Hos dem fanns ingen höjdskräck.

Detta har min vän läst nånstans.

Förklaringen har onekligen sina poänger.

Ändå kan jag inte hindra skeptikern inom mig att sticka upp sitt anspråksfulla lilla huvud. Jag vågar tro att anledningen till att så många indianer var med och byggde skyskraporna i New York är betydligt enklare. Och mindre psykologisk.

Hur kommer det sig att så många timmermän i Amerika är finländare?

Beror det kanske på att finländare har fått i sig doften ”av barrträd och tjära med modersmjölken”? På att de väntande mödrarna fått stickor i baken av att sitta på grovt tillyxade bänkar?

Skulle detta vara förklaringen till att emigrerade finländare i det nya landet därborta måste ge sig på plankor och bräder med yxa och kniv för att tillfredsställa djuptliggande behov?

Knappast.

Förklaringen är antagligen betydligt trivialare.

Helt enkelt en fråga om kontakt, information, kanske till och med språkförbistring:

Finska timmermän arbetar på ett bygge. På fritiden träffar de andra finländare över ett glas brännvin, bultar varandra i ryggen och säger:

Det finns jobb hos oss. Kom och hör dig för, kamrat.

Så även med de indianska skyskrapsbyggarna.

Enkelt, men inte lika romantiskt.

Inte lika flummigt.

Men människor älskar förklaringar. Ju flummigare, desto bättre. Saker och ting får inte vara för självklara.

Jag har sett en konstnär stå och dra ett svart streck tvärs över en vit duk och tala om för en skara beundrare vad han har skapat. Det var inte lite. I konstverket fanns liv och plåga och kärlek och död.

Där fanns ensamhet och längtan.

Sjömannens kärlek till havet.

Fågeln kärlek till himlen.

Frihet.

Mycket genialt.

Beundrarna nickar. De förstår. Förstår den underbara symboliken. De begriper hur genialt konstnären har åskådliggjort livet och plågan och kärleken och döden och fåglars frihet. Ensamhet och längtan. Bara med ett streck!

Det svarta strecket är uppenbart.

Med ett enkelt svart streck tvärs över duken har konstnären skapat ett stort, oförglömligt konstverk.

Sannerligen måste han vara stor och begåvad.

Miljoner andra konstnärer sitter med sina penslar och färgtuber och plitar och petar med sina bilder i årtal. Misslyckas, river sönder och målar om. Mödosamt och föga framgångsrikt.

Så inte han.

Man lyssnar och förstår. Man applåderar. Det svarta strecket på den vita duken är konst.

Stor konst. Förklarad.

Den som tror att det bara är fråga om ett svart streck på en vit duk är dum.

Dum vill man inte vara.

Allvetaren ombord

Den som ofta gör båtresor mellan Åbo och Stockholm kan knappast undgå att lägga märke till typen "allvetaren".

En person som till det yttre alls inte skiljer sig från mängden. Snarare tvärtom.

Han är drygt medelålders, av manligt kön, normal längd och kroppsbyggnad. Mera sällan åtföljd av lågmäld, beundrande hustru. Den verkliga "allvetaren" åker oftast ensam.

Den observante resenären lägger märke till honom redan i terminalen. Han står där i människomyllet och låtsas se frånvarande, uttråkad ut. Men han lyssnar aktivt.

När någon inom hörhåll otåligt undrar om man inte snart kan få gå ombord, vänder sig Allvetaren om och upplyser:

– Dom öppnar porten en halvtimme innan båten avgår.

En stökig barnfamilj diskuterar båtbiljetten.

Strax är Allvetaren där och upplyser dem om att man visar upp biljetten när man går ombord, men ingen frågar efter den när man går iland. Detta fast det uttryckligen står "landgångskort" på den. Så är det.

Väl ombord ställer sig Allvetaren framför den stängda kafeterian.

Folk strömmar in och ser sig omkring. Med jämna mellanrum stannar de upp och läser öppethållningstiderna. Många har lång tågresa bakom sig och längtar efter förfriskningar.

Allvetaren vet besked:

– Kafeterian öppnas så fort båten lägger ut.

Han vet naturligtvis också allt det där krångliga med finsk tid och svensk tid. Svenska kronor och finska mark.

Under resan spankulerar han omkring, stannar upp, står i folkvimlet med händerna bakom ryggen och tjuvlyssnar.

Stiger fram och upplyser:

– Mariehamn? Nej, båten går inte till Mariehamn. Inte dagbåten. Om natten gör den det. Jo, förr gick alla båtar alltid till Mariehamn..

Allvetaren är naturligtvis noga påläst.

Nöjd, belåten och småleende går han vidare.

Någonstans, varje gång, finns det också alltid någon som undrar vilken tid båten anländer till Stockholm.

Detta kan Allvetaren upplysa dem om.

– Klockan sju lokal tid. Åtta finsk tid.

Så stegar han omkring och nickar igenkännande åt diskplockare, kassafolk, hyttvärdinnor, receptionister, kryssningsvärdinna, bartenders, parfymförsäljerskor osv.

De nickar artigt tillbaka och låtsas att de känner igen honom. Han känner ju alla.

Inte sällan är Allvetaren i tillfälle att rätta någon som har fel.

Sålunda kan han till exempel upplysa medresenärer om att den där killen i uniform, som alltsomoftast gör sig ärende från ena ändan av båten till den andra, inte alls är kapten, fast han ser så ut i uniform med sina silverband på kavajärmen.

Kaptenen har nämligen fyra band. I guld.

Han kan också upplysa unga mammor med små barn att det inte är kaptenen som styr båten.

Inte ens styrmannen.

Han vet att kaptenerna heter Larjo, Fogelström, Eklund osv.

Han vet också allt om fartyget.

Han vet hur det är att navigera i dimma och mör-

ker. Han vet radar och ekolod och kompass och styrbord och babord.

Han vet var fartyget är byggt, när det löpte av stapeln och gjorde sin jungfruresa.

Han kan redogöra för balansen mellan Viking och Silja vad passagerarunderlag beträffar och skillnader i biljettpris och komfort.

Han vet att den båten som tidigare gick på Helsingforslinjen numera går på Åbo, och tvärtom. Han har hört rykten om nybyggen och känner till rederiernas planer för framtiden.

En eftermiddag med blå skymning och isen knastrande längs utsidorna av Silja Europa sitter Allvetaren mittemot mig på åttonde däck.

– Åbolinjen går bättre och bättre. Folk har mera pengar. I dag är vi ettusentvåhundra-sju passagerare, tvåhundratrettio mera än senast jag åkte.

Jag nickar.

– Pensionärerna har pengar. Dom gör inte annat än reser. Reser och spelar bingo.

Ett äldre par stannar upp och är tveksamma om åt vilket håll man ska gå för att hitta den där butiken med skattefri sprit och billiga karameller.

Allvetaren studsar upp:

– Taxfreebutiken ligger en våning ner, på sjunde däck.

Den gråhåriga damen:

– Jag tyckte precis att butiken låg ändå lägre ner, liksom under.

– På Silja Serenade, ja. Men inte på Silja Europa.

Paret tackar och drar iväg åt rätt håll och Allvetaren myser.

Säger någonting om hur bortkomna gamla mäniskor är ombord. Vilket han mycket väl kan förstå, för färjorna är stora som städer och är man ovan att resa så..

Tre män i blanka, svarta sidenbyxor, vit skjorta och svart väst åtföljda av en hårt målad kvinna i kort kjol och eldrött hår passerar vårt bord.

– Dom kör med östmusikanter. Såna kommer från Ryssland och spelar för nästan ingenting. Sen åker dom tillbaka till Moskva med en gammal Lada och är miljonärer.

Jag sänker blicken i boken framför mig.

– Reser du ofta över, frågar Allvetaren för att inte mista uppmärksamheten.

– Ganska ofta, svarar jag. Och du?

– Minst en gång i månaden.

Jag sänker blicken pånytt. Men så ser jag upp och möter hans uppriktiga, oskyldiga blå ögon.

– Har du släktingar i Sverige?

Allvetaren flinar och skakar på huvudet.

- Där går jag aldrig iland.
- Aldrig iland i Stockholm?
- Nej. Har aldrig varit där.
- Men vadå, är du inte nyfiken på att gå iland och titta?
- I Stockholm?
- Ja?
- Allvetaren ler mot mig som åt ett barn.
- Finns där nånting att titta på?

Vi har svängt runt, backat och lagt till och folk drar sig mot utgången.

Jag ser Allvetaren stå med näsan mot glaset på åttonde däck och spana ut mot det man kan se av vårt grannland.

Hotel Ariadne, lite av Värtahamnen, en del av husen på Gärdet.

Om en timme har nya passagerare stigit ombord och Silja Europa är klar för avgång.

Allvetaren har intagit sin plats vid kafeterian.

– Dom öppnar så fort båten har lagt ut..

Den goda människan

Att människan gärna låter sig luras är bekant. Att vi också gärna lurar varandra är lika bekant.

Det här tror emellertid inte alla på.

I varje fall inte min gode vän Arvid Bergman från Bagarmossen.

Han menar att människan är god, innerst inne.

Vi hade varit på bio och sett Fassbinders film *Lola*, en film som i stort handlar om omoral och huvudsakligen om korruption. En nyutnämnd stadsarkitekt med oklanderlig moral träder in på arenan och förfäras över sakernas tillstånd. Stan är genomkorrumperad. Arkitekten gör sitt bästa för att rensa staden från skamlig ohederlighet.

Filmen slutar inte som de flesta filmer med att rättvisan segrar. Den slutar med att arkitekten själv dras med av de ohederliga och blir en av dem.

Så är det sällan på film, dessvärre ofta i verkligheten.

De goda intentionerna kommer på skam.

Inte minst inom politiken.

Efter att ha sett en film tillsammans brukar Arvid följa med hem till mig på en smörgås och ett glas öl.

Vi vandrar hemåt längs gatorna.

Jag säger:

Tänk om det är så, att vi människor har ett naturligt behov att luras, intrigera och skaffa oss fördelar på varandras bekostnad. Är det kanske så att ett visst mått av falskhet och illvilja ligger i den mänskliga naturen.

Det här tror inte Arvid på.

Han menar att människan ursprungligen har funnit det naturligt att leva i vänskap, dela med sig, alla

på lika villkor. I något skede har emellertid utvecklingen gått snett och det har blivit normalt att stjäla, slå ihjäl varandra, luras, intrigera och dra fördelar på varandras bekostnad.

Utvecklingen, undrar jag. Är det inte människan själv som står bakom utvecklingen? Eller finns det nåt annat att skylla på?

Gud?

Jag minns inte hur samtalet fortsatte eller om det över huvud taget gjorde det just då.

Men temat dök upp över ett glas öl och en smörgås i mitt lilla hem på Sveavägen.

Arvid sade:

Människan är god *innerst inne*.

Ond, men innerst inne god? Går den ekvationen ihop?

Min vän höll emellertid fast vid sin enkla tes.

Tanken var naturligtvis vacker och jag ville inte vara påstridig. Jag var till och med beredd att godta den.

Men jag minns att jag frågade: Vad har då det för praktisk betydelse? Kan man då inte lika gärna säga att innerst inne är människan ond? God, men innerst inne ond?

Nej, menade min vän Arvid: innerst inne är människan god, hur man än vänder på henne.

För ett antal år sedan gjorde jag en bilresa från Åbo till Helsingfors. Det var en vacker, solig sommar dag. Lite trafik.

Jag får då högst uppe på en kulle se en gammal svenskeregistrerad Mercedesbil stå parkerad vid vägkanten. När jag kommer närmare stegar en man, en ståtlig zigenare, fram och vinkar med båda händerna. Jag saktar av, stannar bilen och kliver ur.

Två zigenarkvinnor sitter i Mercedesbilen.

Han som stannade mig förklarar:

Bensinen tog slut. Det är bara femhundra meter

till närmaste mack. Kan du hjälpa oss med ett par liter så vi kan ta oss dit för att tanka?

Visst, säger jag. Gärna.

Jag undrar hur det ska gå till, men mannen står redan färdig med plastslang och dunk.

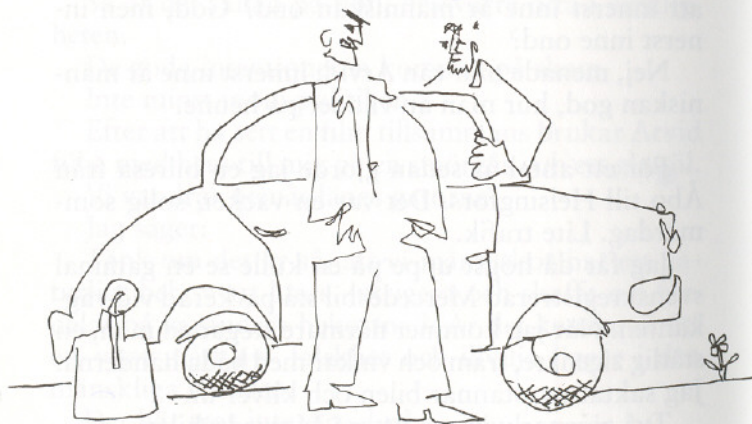
Medan bränslet rinner ner i dunken går mannen runt min gamla Renault 16, sparkar uppskattande i däckerna och ger mig komplimanger. Jättebra bil, fina däck osv. Vill jag sälja den? Hur mycket vill jag ha? Var har jag fått tag på en så fin kärra? Jaså rattväxel! Hur många mil är den medkörd, osv.

Allt medan bensin rinner över från min tank och ner i plastdunken.

På så vis blir jag av med uppskattningsvis femton liter bränsle innan jag kan fortsätta färden.

Zigenarna tackar hjärtligt för hjälpen.

Kvinnorna i baksätet vinkar och ler vänligt.

Jag sätter mig i Renaulten och startar, svänger ut på vägbanan. Gratulerar mig för att ha gjort en god gärning. Några tiotal meter längre bort saktar jag in och kastar en blick i backspegeln, för att förvissa mig om att ekipaget kommer iväg.

Vad får jag då se?

Jo, Mercedesbilen är kvar och mannen står återigen ute på vägen vinkar ivrigt åt nästa bil som dyker upp.

Mycket smart.

Kanske är de på väg till Rovaniemi för att hälsa på släktingar och njuta av midnattssolen. En sådan resa kräver mycket bränsle. Med full tank gratisbensin kommer de återigen en god bit på väg.

Småleende skakar jag på huvudet och kör vidare. Ibland roas man av att bli lurad.

Med denna smålustiga erfarenhet vill jag ingalunda omkullkasta min väns teori att människan innerst inne skulle vara god.

Tanken är vacker och förtjänar all min aktning. Men hur sann är den?

Jag menar: Kan man vara säker på att elefanten innerst inne inte är en papegoja?

Vem kan bortförklara det?

På landet

En vedhuggares bekännelser

Efter två års vistelse i Walden Pond återvände Henry David Thoreau till civilisationen. Under tiden i vildmarken hade han inhämtat kunskaper om naturen, men även lärt känna sig själv. Kanske också sin tid.

Om detta kan man läsa i Skogsliv vid Walden.

Så flyr även jag tidvis mitt behagliga stadsliv och flyttar ut till landet. Till ett gammalt hus vid en strand.

Jag hugger ved. Fiskar och slår hö. Gör skulpturer i trä och bygger en brygga.

Att bygga en brygga är, inom parentes sagt, ingenting man gör i all hast, utan ett heltidsarbete, ett litet livsverk.

Mitt sommarhus ligger i Muddais, Pargas.

Där gäller mest fysiska aktiviteter, men ibland blir det tid för läsning.

Denna sommar har jag haft nöjet att följa Harald Lindfors på äventyrliga seglatser med fyrmastade barken Herzogin Cecilie. Jag har läst Georg Klein. Just nu ligger den vackra danskan Suzanne Brögger uppslagen på nattduksbordet. Crème Fraiche. Och jag imponeras av författarens livsvisdom, intelligens och briljanta formuleringar. Utan humor är hon inte heller. Sexualiteten alltid närvarande, precis som i livet, utan att ändå bli självändamål.

En livsingrediens som allför länge av alltför många gärna betraktas som ett skamligt nöje.

Tendensen lever kvar.

Jag hugger ved.

För detta är hösten en idealisk årstid. En tidskrävande, angenäm sysselsättning med plats för drömmar och meditation.

Klar, frisk luft. Tranplogar och rovfåglar. Brun kärrhök och nötkråka. Akvarellfärger i träden bortom sundet. Mogna äpplen. Doft av sommartorkad al och björkved.

Jag skulle kunna tänka mig ett nytt liv som vedhuggare.

Förutsatt att jag fick arbeta i egen takt, förstås. Att jag närhelst jag ville, kunde slå yxan i stubben, brygga en kopp kaffe och sätta mig i solen en stund. Lämna vedbacken, ro ut i sundet och vila på årorna.

Hellre vedhuggare än bankdirektör, jurist, affärsman eller EU-parlamentariker. Kanske vedhuggare hellre än någonting annat.

Ju mer jag funderar på saken desto surare blir rönnbären.

Ung i dag skulle jag antagligen inte anstränga mig för att bli någonting, göra karriär eller utbilda mig för ett lönsamt och konsumtionssäkert yrke.

Livet kan ha annat att bjuda på.

Jag skulle göra min samhällseliga insats genom att göra – just det, ingenting. Utom hugga ved, fiska, slå hö, bygga en brygga och sällskapa med mina katter. Hålla mig med några frigaende hönor och ett potatisland. Varva lantlivet med stadspromenader.

En samhällselig insats?

Javisst.

Kan det vara fel att sitta på en parkbänk vid ån och se hur vattnet sakta flyter mot havet? Tvärtom, det är generöst nog att lämna plats för dem som trängs vid grytorna.

Såna finns det gott om. Och de kommer alltid att finnas, för de är omätliga. Och det ska eftertryckligen sägas: de är duktiga, väl värda varenda silverslant. De behövs. De har min fulla aktning. För jag vet också: Utan dem skulle jag inte kunna ägna mig åt att hugga ved, slå hö, bygga en brygga och sällskapa med mina katter. Om alla gjorde så skulle världen se helt annorlunda ut. Inte nödvändigtvis bättre.

Men att i dag tro på en framtid med full sysselsättning för alla är en utopi. Såvida man inte helhjärtat går in för att göra det som är svårast av allt: att dela på kakan.

Vem fan vill göra det?

Och – är det nödvändigt?

Nej, låt hundra blommor blomma. Låt oss gå in för samhällslön. Det vill säga tillåt några av oss – frivilligt, alltför många är tvungna! – stiga åt sidan och sitta vid åstranden.

Vi kan aldrig bli för många.

Låt oss utan ont samvete göra vad vi vill. Virka sängöverkast eller måla akvareller. Skriva dikter. Vandra omkring på stadsgator, i skog och mark. Om vi inte vill bli bankdirektörer, jurister, affärsmän eller EU-parlamentariker.

Oscar Wilde ansåg att "sysslolöshet i kultiverad form är människans mål". För en del kan det vara så. För många tvärtom.

Låt mig alltså få hugga ved, fiska, slå hö, bygga en brygga och sällskapa med mina katter.

En dag av livet

Det är ofrånkomligt – vissa dagar blir ingenting gjort. Man gör inte ens det nödvändigaste eftersom inte ens det känns speciellt nödvändigt. Allra minst gör man det man hade tänkt göra.

Man hade tänkt säga slänorna man i våras med svett och möda släpade till vedbacken. De ligger fortfarande där, i en stor och oordnad hög. Som ett jättelikt, övergivet skatbo.

Man hade tänkt – äntligen – slå det midjehöga gräset under äppelträden.

Arbeta på den fantasifulla träskulpturen som ligger och mal i bakhuvudet.

Skriva ett brev till en god vän i Stockholm.

Man hade tänkt göra det ena och det andra men man gör ingenting och man känner sig olustig.

En lång stund står man på vedbacken med händerna i byxfickorna och glör framför sig.

Man går ner till stranden och tittar efter båten.

Det är sånt man gör om man bor på landet och har båt. Men den ligger bra som den ligger. Behöver inte ens tömmas på regnvatten, för regnat har det inte gjort på många dagar. Läcker gör den inte, för det är en plastbåt.

Man har skaffat sig plastbåt.

Man hade en eka av trä, men den var gammal, det var alltför mycket arbete med den så man lät gräset, blommorna och mossan ta hand om den och skaffade sig plastbåt. Man har så mycket annat att göra.

Bryggan. Borde också ses över. Mera sten, nya plankor och tjära. Den blir visst aldrig färdigbyggd.

Man drömmer om att rusta upp jordkällaren. Ett

dike borde grävas. Vinbärsbuskarna ansas. Ett träd borde fällas.

Man tittar in i strandskjulet. Där ser det ut som Jerusalems förstöring. Nät, fiskedon, målfärgsburkar och redskap. Hinkar och verktyg som man tillfälligtvis har ställt ifrån sig och som sedan blivit liggande. Där behöver städas, röjas och stuvas.

Det kan man göra en annan dag.

Så man traskar iväg upp mot stugan igen och kastar i förbifarten en förstulen blick på grönsakslandet. Det borde rensas.

Men man har inte lust. Orkar inte.

I stället sätter man sig i en gammal segelduksstol som har blivit stående ute på vedbacken och som också borde omhändertas och repareras.

Sitter där och tittar på havet.

Vitfåglarna.

På en knubbig motorbåt som med mycket ljud och lite fart kommer puttrande ut ur sundet. En plastad gammal träbåt. Blåmålade utsidor, lite otymplig överbyggnad.

Sen går man in i stugen och ser sig omkring. Där finns böcker man kan läsa, och tidningar. Avrivna men olästa kultursidor. Gamla BLM, Nya Argus och Horisont. Utkast och manuskriptbuntar som behöver bearbetas eller eldas upp i bastun. Det mesta värdelöst. Där står skrivmaskinen som man har låtit reparera för trehundra mark.

Teckningar och skisser.

Allt detta känns främmande och egendomligt oviktigt och man slår sig ner vid köksbordet och tittar ut genom fönstret.

Där ligger höängen och äppelträden med midjehögt gräs omkring. Det igenvuxna diket och det gamla hönshuset som snart faller ihop. Och vassen och så havet, så blått och vackert. Skogen på andra sidan sundet.

Och vädret är det minsann inget fel på.

En kopp kaffe, tänker man.

Så man hämtar in en hink vatten och brygger kaffe och lyssnar på Ulf Lundell i transistorradien.

Med kaffekoppen i handen går man sedan ut och sätter sig i den trasiga segelduksstolen på vedbacken igen. Och tittar på havet.

Dricker kaffe.

Håller oföretagsamheten i sig ända till kvällen kan man betrakta en sådan dag som förlorad tid. Man har inte åstadkommit ett jävla dugg. Ingenting har man gjort.

Annat än druckit kaffe, lyssnat på Ulf Lundell och drivit omkring.

En dag har gått förlorad.

En dag av livet.

Och man är missnöjd med sig själv.

Eller också kan man fundera över om dagen trots allt ändå inte bör betraktas som förlorad tid. För man vet ju att en upplevd förlust ibland kan ge sjufalt igen. Förlust är inte alltid förlust.

Förlusten kan ibland vara sin egen motsats.

Mellan Stockholm och Åbo

Varför åker man till Åbo om man kan stanna i Stockholm?

Jag vet inte.

Man åker naturligtvis till Åbo av många olika orsaker.

Miljoner människor åker från Stockholm till Åbo. Alla har de nån orsak.

Jag ställde frågan till en medresenär en mulen höstdag ombord på Silja Europa.

En vacker ung man i höghalsad ylletroja, tjockt tillbakastruket hår, äkta Caterpillar-kängor och runda trendglasögon.

En svensk.

Varför åker folk från Stockholm till Åbo?

Det finska brödet, svarade han. För många svenskar är det finska brödet en upplevelse.

Vi talade om det finska brödet. Det mörka, mustiga brödet. Det ljusa, välsmakande. Mannen påstod att brödet i Finland var bättre än det svenska. Det finska brödet smakade bröd.

För min del berömde jag – inte bara av artighet – det svenska wienerbrödet, kanelbullarna och bakelserna.

Jag nämnde att man i Finland stundom uppmanas tala finska för att man äter finskt bröd. Vilket naturligtvis snarare är ett småelakt talesätt än ett krav. Av en svensk kan man hur som helst inte begära att han ska lära sig finska innan han får ta sig en brödbit.

– Hur länge stannar du i Åbo?

– Tre dagar.

– På tre dagar hinner man se mycket.

- Vad finns att se i Åbo?
- Ett slott, säger jag. Ett fint konstmuseum och många trevliga gallerier. Torget och biblioteket. Några gamla fina hus. En svenskspråkig teater. Rättigs magnifika palats som numera är museum.
- Rättigs palats känner jag till.
- Du har varit där?
- Det är faktiskt dit jag är på väg. Men inte för att bese det magnifika palatset utan för att där arbetar en ung vacker kvinna som guide. Det är henne jag vill träffa.
- Jag förstår honom.
- Till exempel det är orsak nog att åka från Stockholm till Åbo. För att träffa en ung vacker kvinna som man är förälskad i.
- Är inte det orsak nog så är ingenting det.
- Lycka till, säger jag.

Om nakenhet

Man säger gärna att kläderna gör människan. Uttrycket är naturligtvis diskutabelt. En människa är vad hon är och ingenting annat. Naken eller påklädd gör ingen skillnad.

Jag har en vän som gillar att vara naken.

Jag förstår honom inte.

Det är naturligt, säger han. Helst skulle han gå omkring naken hela tiden, men det kan man inte. I varje fall inte i Stockholm. Man kan inte gå omkring naken på gator och torg. Inte sitta naken på kontor.

Inte ens på ett utekafé kan man sitta naken och avnjuta en kopp kaffe med wienerbröd.

Det skulle väcka anstöt. Dessutom är sådan osmaklighet i lag förbjuden.

Det är emellertid tillåtet att vara naken om man håller sig vid sidan om allfartsvägar och tätt bebyggda områden. Bakom höga ogenomträngliga häckar. Utom synhåll för mänskliga ögon.

Därför åker min vän ut i skärgården och promenerar omkring naken därute, på klippor och stränder. Med ränsel på ryggen och sandaler på fötterna.

Ofta ensam. Ibland tillsammans med sin flickvän.

Båda oblygt nakna.

På min fråga varför förklarar han att han utan kläder känner sig närmare naturen, verkligheten och sitt ursprung. Att han bejakar sin kropp. Primitiva stammar i Sydamerikas djungler lever nakna och är lyckliga.

Jag respekterar hans förklaringar, men finner dem flummiga. Argumenterar inte emot.

Själv kan jag inte alls känna mig "nära naturen,

verkligheten och mitt ursprung" om jag går omkring naken. Tvärtom känner jag mig obekvämt, utlämnad och sårbar. Kläder ger skydd. På det hela taget är det ganska opraktiskt att vara naken.

Det har nog också primitiva stammar i Sydamerikas djungler kommit underfund med så småningom och därför virat en eller annan trasa runt höfterna.

Frågan är om det inte rentav är naturligt att bära kläder.

För många år sedan hyrde jag en stuga i den finländska skärgården. Där satt jag i solskenet och läste billiga deckare av James Hadley Chase, men också en bok av Kafka. Två världsberömda författare, upphittade i en dammig vrå i en skrubbe på vinden.

Stugan tillhörde en bondgård i närheten och dit jag gick för att köpa färska ägg. Inte varje dag, men ibland. Jag skulle ha köpt mjölk också, men kor hade man inte längre. De var bortförda, slaktade och uppätna.

Det lönar sig inte med kor, sa bonden.

Att ingenting lönar sig är som bekant ett vanligt talesätt bland bönder, så hur det egentligen ligger till med kor och lönsamhet vet jag inte. För bönder är inte ens vädret lönsamt.

Jag diskuterade aldrig ämnet närmare.

Ägg köpte jag.

Vilket lönade sig, för ägg var billigare att köpa på bondgården än i butiken. Dessutom låg butiken sex kilometer från stugan och bil ägde jag på den tiden inte.

Kom jag så en sommarkväll gående längs kanten av den vackert gyllenbruna veteåkern för att köpa ägg.

Bonden stod vid hönshuset och slängde havre åt den folkilska tuppen och de sexton färggranna hönorna.

Åt tuppen lönar det sig inte att ge havre, sa han. Den ger inga ägg. Tuppen får havre bara för att den

gal om mornarna och håller hönorna på gott humör.

Gör den det?

Jadå.

Då lönar det sig, sa jag.

Och efter de här omskrivningarna ska jag återknyta till ämnet för berättelsen: nakenhet.

För när vi gick in i det jättelika huset, genom en jättelik farstuvist och in i ett lika jättelikt kök, så fick jag se bondens fru.

Där satt hon helt naken i en gammal fåtölj.

Utan minsta tråd på kroppen.

Hon satt där inte bara utan blygsel, men också utan något som helst tecken på provokation eller utmaning. Hon satt helt enkelt där som vanligt.

När jag hälsade såg hon upp och gav mig en knappt märkbar nick. För övrigt satt hon bara där. Ogenerat naken. Som om det varit den naturligaste sak i världen.

Bonden gjorde heller ingen affär av situationen.

Han stegade fram till den tolv meter långa skänken, drog ut en av lådorna, plockade fram växel-pengar åt mig.

Vill du ha en sup, frågade han.

Nej tack, sa jag.

Tre gånger fick jag vara med om denna egendomliga företeelse, de övriga gångerna hade jag jämna pengar och gjorde upp äggaffären utomhus.

Varför satt hans hustru naken i den gamla fåtöljen i det stora köket?

Den frågan hade jag gärna velat ställa, men ville inte vara närgången.

Och bonden kommenterade aldrig detta i mitt tycke egendomliga beteende.

Var hon sjuk?

En granne i trakten visste besked:

Gumman är för fan galen!

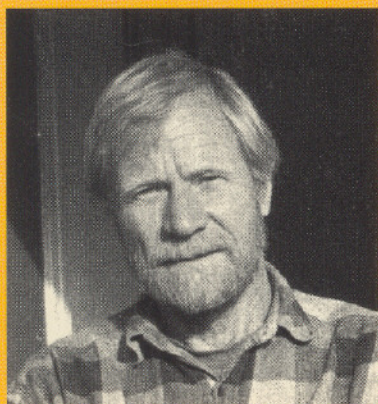
Men – måste oblyg nakenhet nödvändigtvis ha

samband med psykisk obalans?

En annan granne i trakten påstod att gumman satt naken i köket för att bonden var så snål att han inte lät henne köpa vackra kläder.

Kanske var det så. Kanske tänkte bonden om kläderna som han tänkte om korna och tuppen:

Efter samlingen "Små stycken av Stockholm" återkommer Rainer Alander här med en ny samling berättelser. Förutom "Mellan Stockholm och Åbo" rör sig författaren den här gången på de mest skiftande platser runt om i världen, i stugan på landet, i hamnar och storstäder. Återigen är det fråga om personliga iakttagelser och upplevelser, möten med människor, minnen, reflektioner och funderingar.

Berättelserna är lättlästa och ger prov på god skrivarkonst och utomordentlig iakttagelseförmåga.

Med enkla och träffande teckningar har Rainer Alander själv illustrerat en del av berättelserna.

ISBN 952-5064-16-6

Bokförlaget abacus